

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) [לקמן מה]. הוספתא
 (ב) [פ"ג]. (ג) לקמן מה.
 עמ"ס ג' מ"ק ג' ע"ט
 (ד) [הוספתא]. (ה) [הוספתא]
 (ו) [פ"ג]. (ז) [פ"ג]. (ח)
 (ט) ש"ס ג' ל"ג. (י) ש"ס
 (יא) כח"מ ט' חולין מה:
 (יב) [ז' ט"ס ע"ט].
 (יג) ר"ה פ"ג. (יד) עמ"ס ב'
 (טו) אמור פ"ה י"ב ע"ב
 (טז) ילק"ש רמז תרנ"א.
 (יז) ש"ס ג' ט'
 (יח) ש"ס ג' ט'
 (יט) ש"ס ג' ט'
 (כ) ש"ס ג' ט'.

גליון הש"ס

גמרא ערבי שתיים
 אחרת ל"א"ב. ע"י לקמן
 דף מג ע"ב מ"ס ד"ה
 והב"ד דף מה ע"ב מ"ס
 ד"ה ל"ג.

תורה אור השלם

(א) ויקרא פ"ב ע"ב הא"ר
 ויקרא פ"ב ע"ב ע"ב
 על מ"ם ר"ב צ"פ צ"פ
 ש"ס [הוספתא ח].

ליקוטי רש"י

עשר נביעות.
 המפורטות בתוך בית סאה
 מורשין כל בית סאה ערב
 צעירות עד ר"ה א"ע"י
 דשאר שדות אין מורשין
 לפי שפיעה ל' יום או
 מורשין דהואיל אם אין
 מורשין סביב מפקיין
 (מתניתין ג'). המפורטות
 בתוך בית סאה ל' יום או
 על ג' מורשין כל שפיה
 שלה בשפין ערב שפיעת
 עד ר"ה ואמר היא הו"ל
 יורשין כן אינה פסולה
 יורשין לבן מורשין עד
 (מתניתין ג'). המפורטות
 מורשין עד ר"ה אלמא
 דהלכה נלמא משפין כן.
 וברבא. הלך המוסר
 (מ"ג). ויב"ד
 ה"ב. כל צע"ס (מתניתין)
 ה"ב. "שבורש ש"א ראש
 ה"ב. "אין מורשין אל
 דאח"כ שפין הא"ר קורין
 תלמודא והוא שופר או
 אם על שם הא"ר נלמא
 משה יתקן אומרים לו
 מלכותא. הוב"ב י"א.
 מהחלה היו קורין
 להמסך הוצללה ולבית
 הכוסות ד' כפי ועמ"ס
 ש"ס וי"ב ל"ג. בעובי
 בית הבורות. יב"ד
 נחלא הכוס סתון
 להמסך קרוי בית הכוסות
 שהוא סתון כוס י"ב
 כפי שפיו עובי ע"י
 כפול כפול והמסך
 ונע"י רד"ב וי"ב ונלמא
 מהמסך חמוס כלוחי עובי
 ומתוך עובי אפסר לה
 שלא נקבחה כולו וכוונתה
 ע"י. סוף הכוס שקורין
 פלג"א ויש לו עובי
 שקורין זולגין ותוכו עשוי
 מתוך כוס עובי בית
 הכוסות דופן כפולה
 ודוקאן הפסול זה מה
 בשומן (שפ"ה ס"ס).

אבא שאול אומר. ערבי דאמר קרא לא להכשיר של צנל צל אלמ
 ללמדך שרץ שמי מנזות של ערבה אחת לאגדה צלוצל ואחת למקדש
 להקוף את המזבח כדאמרין לקמן צפרק לולב וערבה (דף מה):
 ורבנן. דרשי ערבי להכשיר של צנל ושל הרים למקדש מנח להו:

עשר נביעות ערבה וניסוך המים

צצה למשה פסיני. אלו שלשה נשאלו
 צצה למקדש מנח להם מן המורה
 והשיבו שהלכה למשה מסיני הם ושמוע
 השמוע וגרסו כמדר ששמעם וכן
 שיעורין ומלפין ומלפין (לע"ד דף ה):
 שמוען השמוע וסדרן כמדר ששמען
 וכן ככל מקום. עשר נביעות משנה
 היא כסדר זרעים (שפיעה פ"א מ"ו)

עשר נביעות המפורטות בתוך בית סאה
 סאה שאין צין זו לזו אלמ כמה שיש
 צין זו לתרומה ותפסו בית סאה
 שהוא ג' אמה על ג' אמה מפורטות
 לאורך ורוצב צבוח חורשין כל בית
 סאה בשפין ערב שפיעת עד ר"ה
 א"ע"י שמונחה מן המורה להוסף ממול
 על הקדש כדנפקא לן^א מנח"ש
 ובקרי תשצות מרש של ערב
 צעירות הנכנס לשפיעת ואסור
 לתרוש שלשים יום לפני ר"ה כדאמרין
 בצמעתא קמייתא דמועד קטן (דף ג):
 מקראי צעירות נאמר למשה מסיני
 שמועד לתרוש תחמייה עד ר"ה כדי
 שלא יבשו ולא עשר הן ומפורטות
 כהלכתן בתוך בית סאה נאמר למשה
 שיוקמו צבוח סאה כולה ומותר
 לתרוש את כולן^ב בשפין אלמ אם אינם
 עשר או שאין מפורטות כהלכתן
 חורש תחת כל אחת ואחת כשיעור
 ייקמה לפי חששן עשר לצית סאה
 וצולגנות וקיים נאמר ל' יום לפני
 ר"ה כדאמרין בעשר קטן (ש"ס לר'
 שמועאל מלכתא ולר"ע מקראי
 ומכמיש עשו סייג למורה ואסור
 צדה הלך מפסח ואילך וצדה
 האילן צוקים מעצרת ואילך ואמרו
 צוקים מפני שיוקם הרבה שלש
 אילנות (ממטע עשרה^ג) לצית סאה
 הרי אלו מנכרפים ומורשים כל בית
 סאה בשפין עד עצרת לפי שכולו רריך
 להן ויאתה מתורת שדה לכן ונעשית
 שדה אילן ואם אינם שלש חורש לכל
 אחד תתחיו לפי חששן עד עצרת
 והשאר אסור מפסח ולילך: ערבה.
 למקדש צלילו ערבה לולב מקרא
 נפקא: וניסוך המים. לתמידין של שחר
 צענת ימי הסג כדאמרין לקמן צפרק
 לולב וערבה (דף מה) וההס מפריש כילד
 מנספין צין מים צין
 יין וכל קרצות כל ימות השנה אין נכסייה אלמ יין חוץ מן הסג
 צמחיה של שחר שרץ שני יוסוכין: מאי קרא. לנלפנה לגרעושתא
 ולח מנח דערבה היא דרבייה מערב מכל מקום: קח עץ מים
 רבים צצצפה שבו. כדמפרש ליה ר' אבהו אותו שנשרש ואח"כ על
 מים רבים נעשה לפספה אלמא גרעושתא היא דצמחיה נאמר
 צמחיה: א"ר אבהו גרסינן. ולא גרסינן אלמ ולאו לפרושי טעמא
 דמתני' אלמ מלמא צפאי נפשה היא הואיל ואיירי צפרק פרשיה:
 ואיבא דמתני' דהאי קרא אמתני'. דתנא דמתני' גופיה אייתייה צמחיה
 ולאו ר' אבהו וכן אמתפתא דרבי מתני לה צרי זרע ומירוצא דא"כ
 מאי שמו מתני על בלא גברא: קנה ש"ה. עץ שלה: ופיה חלק.
 חודן של עלין חלק ואינו עשוי פגימות פגימות: והתניא דומה
 א"ה"ש בש"ר. מגל קליר פגימותיה כולן טעות לזד אחד עקומות כלפי יד שלה. טפר. היא מגירה שקורין ש"ה"י ופגימותיה
 הולכות נוחמ"א ולהם שני עוקפין אחד מוכאן ואחד מוכאן כפגימות סכין: ה"ג משבחה ד"ה בחי"פא גי"א. ולא גרס ומשכמת לה. חילפא
 גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אלמ שחר ערבה פיה חלק: ד"ה"פא ערבתא. לאו היינו חילפא גילא אלמ לפספה עקמיה
 נמתיה משמה וקורין לה ערבה: כפוף: הצוצרתא. פשוטה ואינה של אל: פתורתא פתורא. האחת גדולה והאחת קטנה
 ושם היו רגילין לקרות לגדולה^ד חף קטנה ושל קטנה לגדולה: אף אני אומר. אף אני יש צדי עוד אחד שנחמלך שמה: הוב"ב י"א.
 צפ"פ"ל: בית הבורות. סוף הכרס שקורין פנ"ה והוא עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עצה כשתי לפנות ומניא (חולין
 דף ג): מחט שנמלח צעובי בית הכוסות מלד אחד תחובה צעובי ולא יקבד נקב מפולש כשר שהעובי קוטמו ומגין משני צדדין
 שהנקב מפולש טרפיה וצאמו שקורין עכשו בית הכוסות אץ חילוק להכשיר משני שדופט דק והוא רגיל לקרות הוצללה:
 לגיטי

ואחת למקדש. תימה דכיון דלית ליה הלכתא אימא אף צצצילין
 דמידי מקדש כמידי צפרק:

ורבנן

למקדש מנח דהו. הכי נמי מני למיעוי לנצח שאלו של
 צנל ושל הרים מנח ליה ושאלו לית ליה ולית ליה נמי

הא דרשי רבנן לקמן^א ערבי נחל
 שמים אלמ סבד ליה כרבי עקיבא
 דאמר הים אחד וערבה אחת ואין
 הלכה כר"ע כדמוכח לקמן ולפי זין
 רריך להחר שלה ליעול ערבה ללולב
 א"כ גדילה על הנחל דשמי דרשות
 לא דרשינן מערבי כדרשינן לקמן
 וכדרשינן הכא וכל הני מנאי דהכא
 ודלקמן ממתא נצי הדדי צמורת
 כהניס"י משמע דמר דרשי ליה הכי
 ומר דרשי ליה הכי:

קנה

ש"ה בו. כיון דפירש סימני
 ערבה היו סגי אלמ להכשיר
 אף שאין צ' ג' סימנים אלו כגון
 חילפא גילא לפיכך קמי סימני כפספה
 למימר דוקא הני:

בית הבורות.

סוף הכרס שקורין
 פנל"ה והוא עשוי ככובע וככוס
 ומניא מחט שנמלח צעובי בית
 הכוסות מלד אחד^ב ולא יקבד נקב
 מפולש כשרה העור קוטמו ומגין

משני צדדין שהנקב מפולש טרפיה
 וצאמו שקורין עכשו בית הכוסות
 אץ חילוק להכשיר משני שדופט דק
 והוא רגיל לקרות הוצללה כן
 פ"י צקונתו ואם תמלח ולמר ולא יקבד
 סברא שיהא טרפה הואיל ולא יקבד
 אלמ הני העור מניין למימר דכולו
 יקבד ומיישין שמה הצריח כי היכי
 דחייש צריש אלו טרפות (חולין דף ע"ג):
 סברא שיהא טרפה הואיל ולא יקבד
 גבי ישב לו קון שישט למאן דחייש
 לפסק דרוסה והא דתנא הלכך^ג המסס
 ופיה הכוסות שפיקט תוסף דמשמע
 דצעין נקב מפולש ללו דוקא לחוך
 מפולש אלמ כלומר כלפי חוך לאפוקי
 נקט זה לחוך זה^ד והא דקא אמרי^ה

צעובי בית הכוסות מלד אחד כשרה
 רריך לפרש אותו דז מנפסין כלפי
 הרעי דאי לו חילון שפליס חלל הגוף
 אפי' לא יקבד כלל אלמ שנמלח מתוך
 חלל הגוף טרפה דאמרין נקובי נקב
 ואח"כ^ו ואין נראה לר"ת לומר שתהא
 טרפה בלא נקב אלמ הני העובי של
 המסס^ז נמי מלד אחד כשרה והא דנקט
 עובי בית הכוסות ורשתא קמ"ל א"ע"י
 שניקב עוד אחד שלם אפי"ה כשרה עד
 שניקבו שניהם ואידי דנקט מלד אחד

כשרה נקט נמי משני צדדין טרפיה אף על פי דמילתא דפשיטא היא
 אי נמי ס"ד משני צדדין דניקבו שמי העורות כשרה לפי ששוכב ע"ג
 המסס ומנוצח שם צמון ומגין שלא ילא הרעי מידי דהוה תחלולות
 שניקבה ירכיב מעמידות אומה^ח והא דנפקא מינה הכא צמא דאשמי
 שמייהו היינו נפקומא דלא מטעה מה שאמר מלד אחד כשרה היינו
 הוצללה דהיינו מה שהיו רגילין לקרות בית הכוסות אפי' מלד
 אחד טרפה הואיל ויקבד עוד שלם וכן שלא נטעה נמי צמא
 צדדין טרפה דהו צמא שקורין עכשו בית הכוסות דהוא המסס אלמ
 מה שקורין עכשו הוצללה דהוא מה שהיו קוראין תחלה בית הכוסות
 אפי' משני צדדין כשרה כחלולת שניקבה ירכיב מעמידות אומה:
 נפקא

היא מגירה שקורין ש"ה"י ופגימותיה
 א"ה"ש בש"ר. מגל קליר פגימותיה כולן טעות לזד אחד עקומות כלפי יד שלה. טפר. היא מגירה שקורין ש"ה"י ופגימותיה
 הולכות נוחמ"א ולהם שני עוקפין אחד מוכאן ואחד מוכאן כפגימות סכין: ה"ג משבחה ד"ה בחי"פא גי"א. ולא גרס ומשכמת לה. חילפא
 גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אלמ שחר ערבה פיה חלק: ד"ה"פא ערבתא. לאו היינו חילפא גילא אלמ לפספה עקמיה
 נמתיה משמה וקורין לה ערבה: כפוף: הצוצרתא. פשוטה ואינה של אל: פתורתא פתורא. האחת גדולה והאחת קטנה
 ושם היו רגילין לקרות לגדולה^ד חף קטנה ושל קטנה לגדולה: אף אני אומר. אף אני יש צדי עוד אחד שנחמלך שמה: הוב"ב י"א.
 צפ"פ"ל: בית הבורות. סוף הכרס שקורין פנ"ה והוא עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עצה כשתי לפנות ומניא (חולין
 דף ג): מחט שנמלח צעובי בית הכוסות מלד אחד תחובה צעובי ולא יקבד נקב מפולש כשר שהעובי קוטמו ומגין משני צדדין
 שהנקב מפולש טרפיה וצאמו שקורין עכשו בית הכוסות אץ חילוק להכשיר משני שדופט דק והוא רגיל לקרות הוצללה:
 לגיטי

מ א מ"י פ"ג מלכות
 שמינה וזולג הלכה ה
 קמא לארן רסו:
 מ ב מ"י פ"ג מלכות
 לולג הלכה ב קמא שס
 ובי טור פ"ח מ"ס מלכות:
 מ ג מ"י פ"ג מלכות
 מלכות ומוספין לו
 קמא עשין ה':
 מ ד מ"י פ"ג מלכות
 לולג הל' ג ד קמא עשין
 מ טו ט"ע ע"ב א"ר פ"י הרמו
 ספק ח:

רבינו חננאל

אבא שאול אומר ערב
 שתיים אחת ללולב ואחת
 למקדש ורבנן הלכתא
 גמירי לה עשר נביעות
 ערבה וניסוך המים
 הלה"מ תניא א"ר ערב
 פרט לצפצפה (חולין)
 שרייה בין הריים: ת"ר
 איהו ערבה קנה שלה
 ארום ועלה שלה משוך
 ופיה חלק זו היא ערבה
 איהו צפצפה קנה שלה
 לבן ועלה שלה ענול ופיה
 דומה למגל זו היא
 צפצפה ואם היא מין
 ערבה שקורין אותה
 חילפא גילא דומה למגל
 כשר דומה למסך פסול.
 ואסיקנא חילפי גי"למא.
 היא ערבה שתיהן הן
 ערבות הן מירו חילפא
 היא הריס ורי כדריסין
 בגמרא הרי"ן (דף מ"ד צ"א)
 אבא קאי בחילפא אבא
 שמיא ואבא קרד לה ככלל
 דחילפא הריס רע הוא.
 (וכן שופר (תחצורת)
 (הוא תחצורת) ופ"ה
 היא פתורתא. אמר אביי
 אף אני אומר כי הוב"ב
 היא כי כפי וב' כפי היא
 כי הוב"ב לאו נפקא
 מינה למחט שנמלח
 כעובי בית הכוסות בין
 אם יאמר לך כי הוב"ב
 נמצא [בין אם כפי כפי
 כעובי בית הכוסות הוא]

חשבן שלמה על ר"ח

ג"ה נראה דסבר דער רבי
 ויל' ל"ר חפלה הי מלח מלי
 פלשת שמייהו לפספה היא
 ערבתא וכן שופר תלמוד

לעזי רש"י

שי"ה. פירוש מסך,
 מגירה. מטר. (רש"י)
 יפיעה י' (טו). צפ"פ"ל
 פירוש המסס (רש"י) שנת
 דף לו פ"א ועיין ערוך
 ערוך (מסס). הקינה
 השלישית של מעלי גרה
 (עין רש"י חולין דף מז
 ע"א ד"ה ופיה הכוסות).
 צפ"פ"ל. פירוש הכרס,
 הקרב (רש"י) חולין דף מז
 ע"א ורש"י שמת טע,
 י"ג. הקינה השלישית של
 מעלי גרה.

הגהות וצינונים

[א] כול"ה כפ"ל (רש"י):
 [ב] מהרי"ם מ"ז (גליון):
 [ג] ברין הולכות ברכס,
 וכ"ה בטור וב"י (סיומן)
 חר"ו: [ד] גדי"ה
 כפ"ל (רש"י): [ה] כפי
 תחוב בעוביו ולא כר
 (גליון): [ו] צריך להוסיף
 א"ה דבהפסס נמי
 (מתנה אפרים). ובתוס'
 חולין ג' ע"ב ד"ה מחט
 טסף ובראה י"ו
 דהפסס נמי:

מד א מ"ו פ"ו מלמדת
לכל הלכה א סמך עשין
מד טו"ש"ע א"ח ט"ו מ"ה
ספ"ק פ':
כה ב מ"י פ"ח ע"ה
סמך ע"ה טו"ש"ע א"ח
ס"י תרמו ספ"י א ספ"י י
וכי תרמו ספ"ק פ':
פ"ו ב מ"י פ"ו ע"ה
סמך ע"ה טו"ש"ע א"ח
ס"י תרמו ספ"י א
פ"ו ד מ"י פ"ח מלמדת
לכל הלכה א סמך עשין
מד טו"ש"ע א"ח ט"ו מ"ה
ספ"ק פ':
כח ה מ"י סמך ע"ה
טו"ש"ע א"ח ס"י
תרמו ספ"ק פ':
פ"ו ו מ"י סמך ע"ה
טו"ש"ע א"ח ס"י
תרמו ספ"ק פ':
ז מ"י ע"ה ס"ה
נא ד מ"י ע"ה סמך ע"ה
טו"ש"ע א"ח ס"י
תרמו ספ"ק פ':
זב ז מ"י ע"ה ס"ה
טו"ש"ע ע"ה ספ"ק פ':
נג ח מ"י ע"ה ס"ה
טו"ש"ע ע"ה ספ"ק פ':
נד ט מ"י ע"ה ס"ה
טו"ש"ע ע"ה ספ"ק פ':
נז

נפקא מינה לגיטי נשים. כדפירש בקונט' דקיימא לן צפ"ק דגיטין (ד' א) דצבל כארך ישראל לגיטין דאין לרין לומר צפני נכתב וצפני נחתם דשכיחי מתיבתא ובקיאין לשמה וגם עדים מנזיין לקיימו והיינו מה שקורין צרסקי דמשמתי שמה וצסוף צמה מדליקין (שם ד' לו: ושם) פ"י עוד לשון אחר (ה) ונפקא מינה לענין שמו ושמה ושם עירו ושם עיריה' ולא יתכן דצבל הוא שם המדינה כדאמר המדינה צגט אלף שם העיר: **ענף** עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

רבינו הגאון

וכן שטר שכתוב בו בריסוף היא בבל: מתיב' ערבית כמשה ונשרו מרבית עליה ושל בעל כשרה. הלוקח ר' ישמעאל ר' טרפון במשנתו ר' ישמעאל אומר ר' ישמעאל שלשתן קטומין. אומר רב יהודה אמר שמואל יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון ואזדא שמואל לעמיה דאמר להנהו דמזביי אסא אשר וביניבו כלומר החישו ומכרו בה"ל"א תדקין על הקומים ורבה דאי לא דרישנא לכו הילכה כר' טרפון דק"ל כותיה אלא משום מצוה בינא ש"מין: ד' מ"יין שבלויב מעכבין זה את זה שני' ולקחתם לכם שתהא לקיחה תמה: (א) ירושלמי רב הונא ביטק רב ויפק עמא דרב הונא דמאי מדבריהם והוא הימים מבריהם מה דמאי אין מברכין אף שאר הימים אין מברכין: [מתני' אחרונא הגדול כ"י:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

ענף עין עבות ש"ש. פ"י בקונט' ענף חד עין חד עבות חד ומינה דלעיל (ד' לז:) אוקיימא ענף עין שענפיו חופין את עליו ודרשינן נמי עין עבות קלוע כמין קליעה ו"ל ומימא פרי עין הדר שלשה ו"ל דמדרשא דעין דרשינן' שטעם עני ופריו שום:

חשב שקלמה על ר"ח (א) דברי יוסטמי אל שייס להאגול דלקת מ"ה פ"ז ע"ש.

חשב שקלמה על ר"ח (א) דברי יוסטמי אל שייס להאגול דלקת מ"ה פ"ז ע"ש.

חשב שקלמה על ר"ח (א) דברי יוסטמי אל שייס להאגול דלקת מ"ה פ"ז ע"ש.

חשב שקלמה על ר"ח (א) דברי יוסטמי אל שייס להאגול דלקת מ"ה פ"ז ע"ש.

חשב שקלמה על ר"ח (א) דברי יוסטמי אל שייס להאגול דלקת מ"ה פ"ז ע"ש.

חשב שקלמה על ר"ח (א) דברי יוסטמי אל שייס להאגול דלקת מ"ה פ"ז ע"ש.

ואמיתיים והארכתי עוד בזה דרך פלפול אין כאן מקומו בחיבור זה.

יא] והנה סוכה שאולה כשרה, וסוכה של שומפים עיין חוסי' שם כ"ז ע"ב, ד"ה כל, וזכפות תמרים שם ל"א ע"א [ד"ה תיר סוכה] מציא בשם חזו"ט הריב"ש [ס"י שמ"ז] שמתפלל בזה ומסיק להכשיר, ועיין צני"ט יוסף סי' תרל"ז וד"ה וכתב הר"ן, ואין ספר הריב"ש מחמת ידי. ואעורר עוד, דהנה שם כ"ז ע"ב מצואר דר' אליעזר פוסל סוכה שאולה, וחכמים מנשייין דכתיב ויקרא כ"ג, מ"ב כל האזרח וגו' מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, ופירש רש"י שם ד"ה כל וכו', דאי אפשר שיהיה לבולם דלא מטיי שיהיה פרוטה לכל חד אלא על ידי שאילה, עכ"ל. גראה מפירוש רש"י דכיון דבעינן לכס כל שאינו שיהיה פרוטה לא הוי לכס, ואם שאול פסול כדברי ר' אליעזר לא היה יוצא כיון דאינו שיהיה פרוטה, אלא על כרחך צריך לומר דשאול כשר, וא"כ יש לו שיהיה פרוטה ע"י שאילה. ולכאורה נראה מדבריו דאפילו אם נאמר דשאול כשר מ"מ פחות משנה פרוטה פסול, כמו שציאר דלא מטיי לכל חד שיהיה פרוטה אלא על ידי שאילה.

סוכה שאולה ושל שומפים

ומכאן דשאילה כשר כיון דשאול א"כ שיהיה פרוטה, אלא באינו שיהיה פרוטה פסול אף דשאילה כשר. אך זה אין סברה, כיון דשאול כשר ולא בעינן לכס, א"כ פחות משנה פרוטה לא גרע*. ובעל כרחך צריך לומר דכוונת רש"י דלא מטיי פרוטה לכל חד אלא על ידי שאילה, ואי אמרת שאול פסול א"כ לא משכחת לה דיוצא בסוכה, אלא על כרחך דשאול כשר, א"כ אין צריך לשאילה כי פחות משנה פרוטה ג"כ כשר כיון דאין צריך לכס, כן נראה לענ"ד. עכ"פ מצואר דבריו דהיי דבעינן לכס ושאול פסול גם פחות משנה פרוטה פסול, וא"כ בהרבה מלוות דבעינן שיהיה שלו כגון מנה ולולב ודומיהם צריך שיהיו שוים פרוטה, דכלאו הכי אינו יוצא אם אינו שיהיה פרוטה דלא מיקרי לכס. ולפי זה לדבריו לא מצינו ידענו ורגלינו, והיאך יוצאים אנחנו מנות ארבעה מינים במדינה זו דערבה מלויה מאד, וכד או שני צדין ערבה אין שיהיה פרוטה בשום אופן בכל מדינה זו, וכל מיין בארבעה מינים פסולים בשאול, א"כ היאך אנו יוצאים ידי חובתנו במדינה זו ביום ראשון של חג בארבעה מינים*. וגם התוספות שם ד"ה כל, כתבו על רש"י שנתנס דחק כיון דשומפים כשר עי"ש בחוסי', אלא על

בשולי המנחה

שכתבו שאינו מוכרח, דאפילו אחר שגילתה התורה שגזול פסול י"ל דאין זה פסול בעצם אלא רק אריא הוא דרביע עליה⁷⁴. ומה שנחמטע גזול הוא רק מיעוט בקיום המצוה שאינה יכולה להתקיים בסוכה גזולה, אבל אין זה סוכה פסולה, דאם היה פסול כשאר הפסולים לא היה נוהג בדפנות ובקרקע, ועוד דאין יתכן שלגזול הסוכה כשרה ולגולן הסוכה פסולה בעצם, אלא ע"כ שהיא רק דין בקיום המצוה, אבל ודאי שלא נחשב כיושב בבית⁷⁵.

אך זה אין סברה, כיון דשאול כשר ולא בעינן לכס, א"כ פחות משנה פרוטה לא גרע. רבינו נקט בפשיטות, דהטעם דסוכה שאולה כשרה הוא משום דלא בעינן 'לכס' בסוכה, ומשום כך הוקשה לו מאי שנא דשאולה כשרה ופחות משנה פרוטה פסולה. וכן נקטו עוד אחרונים, והוכיחו כן מהגמ'⁷⁶ דסוכה גזולה חכמים מכשירים, משום דקרקע אינה נגזלת והיא סוכה שאולה וכשרה. ובאופן זה, אין לו שום קנין השתמשות בסוכה, ואפילו הכי הסוכה כשרה, ועל כרחך דהטעם להכשיר הוא משום דלא בעינן כלל לכס⁷⁷. ולפי"ז פשוט הוא שיוצא יד"ח גם בסוכת הפקר⁷⁸. וכבר מצינו להתוס' רי"ד⁷⁹ שסובר כן, דגויה"כ איכא לפסול בסוכה גזולה, אבל לעולם לא בעינן שיהיה הסוכה שלו כרי לצאת ידי חובתו.

אמנם יש שנקטו, דהא דשאולה כשרה בסוכה אין הכוונה דלא צריך קנין כלל ולא בעינן 'לך', אלא הא דמרבין מכל האזרח דיוצאים בסוכה שאולה היינו דוקא בשאולה שיש לו בה קנין לזמן, אך כל שאינו שואל ולא הוי שואל כלל אינו יוצא בה יד"ח, ולפי"ז אינו יוצא יד"ח בסוכת הפקר⁸⁰. וא"ש דאף אם נאמר דשאולה כשרה מ"מ אם הוא פחות משו"פ שאין בו קנין כלל הסוכה פסולה, והלימוד מכל האזרח אינו דלא בעינן 'לך', אלא שאף ע"י שאלה מתקיים דין 'לך'⁸¹.

ויש שביארו, דעיקר מה שמיעטה תורה גזולה מטעם שיצא מרשות בעלים ולא נכנס לרשות הגולן דשניהם אין יכולים להקדישו וכיון שאין לו בעלים כלל לכן פסולה⁸², וכן הדין בסוכת הפקר שאין לה בעלים כלל, משא"כ שאולה דיש לו בעלים שיכול להקדישו, ה"ז ברשות ישראל וישפיר יוצא בה גם ישראל אחר⁸³.

היאך אנו יוצאים ידי חובתנו במדינה זו ביום ראשון של חג בארבעה מינים. יש שכתב, שמערבה שבלולב אין להקשות, כיון שכל הארבעה מינים מצוה אחת הן הוי שפיר לכס בזה שכולם ביחד שוים פרוטה⁸⁴, אמנם יש לקיים קושית רבינו מערבה שבמקדש, שלאבא שאול⁸⁵ צריכה להיות ג"כ לכס⁸⁶. וכן קשה קושית רבינו ממצה⁸⁷.

יאוש אין מוציאין מידו. ומה שהוכיח האחייעור מהגמ' בסוכה דלא כסברא זו, ראה בחזו"א שם ובמש"כ הגר"י דיוויד בספר הזכרון יהודה לקדשו עמ' תנח לדחות ראייה זו. 81. לבוש סי' תרלו ס"ב, שו"ע הרב שם, וראה עיונים והערות במנחת חינוך סי' נד. 82. וא"ש הגמ' בסוכה הנ"ל, דבקרקע שאינה נגזלת וברשות הבעלים להקדישה כו"ע נפקי בסוכה זו אף בע"כ של הבעלים. 83. ערול"ג סוכה כז, ב ד"ה לא מטיי, שפ"א סוכה לא, א ד"ה ורבנן. 84. וכ"כ בשו"ת קרן לדוד סי' קיא אות ב, שו"ת משנה שכיר (מהור"ח) סי' רפא בשם הגרא"ל בראדי, הוד צבי סי' מא, בכורי אליהו סי' ח אות א, וברכת אברהם סוכה כז, ב אות ט. 85. עפ"י חוסי' סוכה מג, ב ד"ה והביאו. 86. שו"ת אמרי יוסף ח"ב סי' קצב. ובחשוקי חמד סוכה מה, א הביא מהגר"י"ש אלישיב לתמוה, שכיון שהיתה הערבה שבמקדש באורך י"א אמה פשיטא שהיה בה שו"פ. אכן ע"י דבריו רבינו לעיל מצוה שכד אות ה ששיעור י"א אמה אינו מעכב. 87. משנה שכיר שם, בכורי אליהו שם.

עמ' נד. 74. חידושי הגר"מ ח"א סי' כ. 75. אבי עזרי קמא הל' סוכה פ"ה הכ"ה. 76. סוכה לא, א. 77. פנ"י שם, פמ"ג או"ח סי' תרלו א"א סק"ב, אבני מילואים סי' כח ס"ק לג ד"ה אמנם לענ"ד, הגהות מהר"ן חיות סוכה ל, ב בתור"ה שינוי, אחיעזר ח"ב סי' מז אות ח, הגר"י זלמן סנדר במסגרת זהב לדבר אברהם ח"ב סי' כו. 78. אחיעזר שם. 79. ב"ק סו, ב. 80. שו"ע הרב סי' תרלו ס"ג, אור שמח הל' סוכה פ"ה הכ"ה, שו"ת ברית יעקב או"ח סי' כט, חזו"א או"ח סי' קנ אות כב וב"ק סי' טז אות יט. ובוה ביאר האו"ח תירוץ השאג"א סי' צט [וכ"כ הנוב"י תנינא או"ח סי' קלד, ישועות יעקב או"ח סי' תרלו סק"א, טעם המלך הל' לולב פ"ח ה"ט וברית יעקב שם] על קושית התוס' למ"ל 'לך' למעט סוכה גזולה תיפטריל משום מהב"ע, אלא שנפק"מ לגול עכ"ם שאין בו מהב"ע למ"ד גול עכ"ם מותר או אף למ"ד אסור כיון דליכא בו מצות השבה, ומ"מ 'לך' לא הוי, והיינו כנ"ל דרוקא שאולה יוצא בה דיש לו בה קנין, אך בגול עכ"ם אין בו כל קנין, ואם חזר הגוי והפס ממנו קודם

דפנות
הזולת
בשבת
של סוכות

וראיה לי צרור בעזרת השי"ת לשיטת המוס' שס ט' ע"א ד"ה הוא, דמצוה הבאה בעצירה היא רק מדרבנן וסוכה גזולה פסולה מטעם לנס, אם גזל הדפנות של הסוכה בשבת של סוכות* יולא זה, כמו סיכך על מצוי שיש לו למי או על פסי ציראות למצואר שס בסוגיא ז' ע"ב דמיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה, ועיי"ש צ"ו ג' ע"א מדפי הרי"ף] וצראשונים, חזינן דאף דגזירת הכתוב הוא דזה לא הוי דופן לסוכה מ"מ אי אפשר שתתיר לתלמידין וכיון דמתיר לשבת מתיר לסוכה, עיי"ש צ"ו. א"כ הכי נמי נהי דהתורה פסלה דופן הגזול והוי ליה כאלו אינו דופן, מ"מ כאלו דלענין שבת הוי רשות היחיד אפילו בדפנות גזולים הוי דופן לענין סוכה, כמו בכל הדפנות שמן התורה אינו דופן בסוכה מ"מ בשבת שבתוך החג הוי דופן, א"כ כאלו נמי יולא זה.

שורב ראינו שזה טעות, דצאמת מיגו אמרינן לשוויה דופן אף דלא הוי דופן בשום ענין, כיון דלענין שבת הוי דופן אי אפשר לומר דלענין סוכה לא ליהוי דופן ממתנת מיגו, אבל לא

גוף הסוכה לא נחלקו דפנות משוה פרוטה לא נקרא לנס, וא"כ חס ושלוס כל ישראל אינם יולאים ידי חובת ארבעה מיינס ציוס טוב ראשון של חג, ולא ראינו מי שהתעורר בזה. וגם להצין סכרת רש"י למה לא הוי פחות משוה פרוטה לנס, דהא צודאי שלו דאסור לגזול הימנו דכל שהוא אסור לגזול מן התורה א"כ אמאי לא נקרא לנס הא יש לו צעלים*. ואינו דומה לאיסורי הנאה או שצריך היתר אכילה, עיין פרק לולב הגזול ל"ה ע"א, דזה שהוא פחות משוה פרוטה הוי שלו לכל זרכו ואסור לגזול ממנו א"כ יש לו צעלים. וגם במנה צריך לדקדק שיהיה הכוונת שיה פרוטה, דשוה פרוטה היא חצי שעורה כסף צרוף עיין צראשונים⁹⁰, וכוונת מנה אינו שיה כל כך צמדימינו, א"כ חס ושלוס אין ישראל יולאים ידי חובת מנה בלילה הראשון, **ולא ראינו ולא שמענו מי שידקדק בזה, ולא מנאמי בשום פוסק קדמון או אחרון שיציא זה, ול"ע מאוד שלא הרגישו בזה המפרשים והפוסקים צפרעו במנה דאורייתא*.**

בשולח המנחה

חשיבות של כלי אפילו אם אין בו שו"פ, הוא הדין חשיבות המצוה של ערבה וכוונת מצוה מהני אפילו כשאין בהם שו"פ⁹³. ובאופן אחר י"ל, שרק לענין תפיסת הקנין אמרינן שאינו נתפס בפחות משו"פ, משא"כ אם כבר היה שלו ודאי שיוצא גם אם הכוונת מצוה אין בה שו"פ, וכן בערבה מהני כשקונה הרבה בבת אחת⁹⁴.

ורבים מהאחרונים כתבו, שכל מה שמבואר ברש"י שבפחות משו"פ אינו נחשב 'לכס' הוא רק משום שמדובר שם בשותפות, דבזה בעינן שיהא לו בה שוה פרוטה, משא"כ בערבה ומצה שהם שלו לגמרי בלא שותפות הו"ל 'לכס' אפילו בפחות משו"פ⁹⁵. ובביאור החילוק נאמרו כמה אופנים, יש שכתב דהיינו משום שבשותפין בעינן שיקנה אחד לשני את חלקו, וכשאין בו שו"פ נחשב שאין גופו ממון [כעין שטרות] ואינו יכול להקנותו לאחר⁹⁶. או משום ששותפות מהני מדין ברירה משום שיש לו שעבוד בחלק חבריו, משא"כ בפחות משו"פ שאין בזה שעבוד⁹⁷. או ששותפות מהני משום שיכול לזכות חלקו בזמן, שבשעה שמשתמש ייחשב שכולו שלו, וזהו רק כשיש לו בה שו"פ, משא"כ כשאין לו בה שו"פ אין לו בה דין ממון ואינו יכול לכפות חלקו⁹⁸. או משום שכשאין לו בה שו"פ בטל חלקו ברוב, משא"כ כשיש לו שו"פ הוי בגדר ממון שאינו בטל ברוב⁹⁹.

אם גזל הדפנות של הסוכה בשבת של סוכות. לאו דוקא שגזל

הא יש לו בעלים. וכן מפורש בתוספות רי"ד⁸⁸, שמשום כך ערבה גזולה פסולה, על אף שאין ב"ד נוקקין לפחות משו"פ ואין הנגזל יכול להוציאו בדיינים, דמ"מ הגזול לא קנאה, ועדיין היא שייכת לנגזל ומשום כך קפיד רחמנא עליה ופסלה משום גזולה⁸⁹.

וצ"ע מאוד שלא הרגישו בזה המפרשים והפוסקים בפרט במצוה דאורייתא. אכן מצאנו שכבר העיר בזה בשערי תשובה⁹¹, וכתב ליישב שלעולם אפילו פחות משו"פ הוי לכס, ואפילו גבי סוכה, וכוונת רש"י היא לומר שראיית הגמ' מסוכה של כל ישראל היא דכיון שחלקו של כל אחד הוא כ"כ קטן, נמצא שאפילו המקום שהוא יושב עליו אינו שלו לגמרי, ומהני רק משום שהשותפים משאילים זה לזה, וע"כ שלא בעינן 'לכס' בסוכה ויוצא בשותפות ובשאלה, אבל אם המקום שהוא יושב עליו היה שלו לגמרי בלא שאלה או שותפות, פשיטא שהיה נחשב 'לכס' אפילו אם לא היה בזה שו"פ. ובאופן אחר יש שכתב, שדוקא גבי סוכה לאו אורח ארעא להיקרא עליה שם דירה, ואפילו דירת עראי, בפחות משו"פ, אבל לדין 'לכס' מהני אפילו בפחות משו"פ⁹².

אמנם רוב האחרונים הבינו כדעת רבינו, שכוונת רש"י היא אכן לומר שפחות משו"פ אינו נחשב 'לכס', ואת קושית רבינו מערבה וכוונת מצוה כתבו ליישב באופנים אחרים, יש שכתבו שכשם שמצינו שאף במקום שבעינן חשיבות של שו"פ מהני

מהדו"ת או"ח סי' צב [וע"ע במש"כ בחו"מ סי' כז]. ועיי' טל תורה סוכה כז, ב שהוכיח כן מריטב"א בע"ז, ובשבט הלוי ח"ג סי' כה שרן בראיה זו. אמנם יעוי' במוריה שנה כב גל' ח-ט מהגרש"ז אויערבאך (סג-א) שהעיר לפי"ז מטלית הקהל שתהיה פטורה מצויצית כשאין לאף אחד בה שו"פ. 96. מהר"ם שיק יו"ד סי' קנח. 97. אחיעזר ח"ג סי' סז אות ג. וכעיי"ז בשושנים לדוד (בסו"ס שאילת שלום) סי' ג, ודרכי דוד קידושין מה, ב. 98. לבוש מרדכי ב"ק סי' ו. וכעיי"ז בזרע אברהם סי' כה אות ז. 99. שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ח סי' כא, ר' יוסף וורשאוסקי, הו"ד בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' ז. ועיי"ש שהמהרש"ם פקפק בזה. וע"ע אופנים נוספים בחכמת שלמה או"ח סי' תנח, שו"ת הרי בשמים ח"ג סי' עג, חסד לאברהם (תאומים) מהדו"ת או"ח סי' עו, בית שערים או"ח סי' שמ, שערי זיו ח"ג סוף סי' סו, קובץ שערי תורה (ורשה) ח"א סי' קבו אות ג בשם הגאון מקוטנא, ועיין יוסף סוף פר' בראשית (ח-ד), קונטרסי שיעורים נדרים שיעור כו אות ז.

88. סוכה מא, ב. 89. ועיי' שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' טז שכתב ליישב לפי"ז את קושית רבינו. 90. רא"ש קידושין פ"א סי' יז, רשב"א, ריטב"א ומאירי שבועות לח, ב, טור ושו"ע חו"מ סי' פח ס"א. 91. או"ח סי' תפב ס"א. 92. זכר דוד (בעער) בסוגיא דמתנה ע"מ להחזיר (ק"ח-א). 93. אמרי בינה בהשמטות (בסוף הספר) לדיני יו"ט סי' כא, דרך המלך הל' לולב פ"ח ה"י בתי' ב', מנחת סולת סוף מצוה י. וכעיי"ז בשערי דעה מהדו"ת סי' ד. 94. הגרז"ר בענגיס בהערות על מנ"ח (סולת למנחה) נדפס בקובץ תורה מציון שנה ששית חוברת ד עמ' יב-ב ובמוריה שנה יח גל' ה-ו עמ' סד. וכעיי"ז בחלקת יעקב יו"ד סי' קכה אות ח. וראה יישובים נוספים באבני נזר או"ח סי' שלד, כלי חמדה פר' צו (טו-א), בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קלד אות י, הערות הגר"מ זמבא לפסקי תשובה ח"א סי' עא (בסוף הספר), ציץ הקודש סי' מט, משנה הלכות ח"ז סי' קסא, להורות נתן ח"א סי' כד אות יד-טו. וראה עוד על כך באוצר מפרשי התלמוד סוכה שם. 95. עמק ברכה עיני סוכה אות כא. וכעיי"ז בלבושי מרדכי

המהרי"ט אלגזי בד' התוס' במעילה כ"א שהקשו בנפלה פרוטה של הקדש לתוך הכיס דליכטל דלמה הקשו בבבא דסיפא ולא הקשו בבבא דרישא באומר פרוטה בכיס זה הקדש דליכטל, ולמש"כ י"ל דבבבא דרישא באומר פרוטה בכיס זה הקדש הלא כל פרוטה בספק ואין מתיר ודאי. ובכה"ג יש לפלפל במחיר כלב בתמורה ל' מה שתירצו בזה האחרונים שי' הרמב"ם דמדאורייתא בטל ברוב דהתם ג"כ אין הרוב מבורר ואכמ"ל.

ב

ומשה"ק בהא דקדושין דיליף שליחות מהא דכל ישראל יוצאים בפסח אחד לשי' רש"י בסוכה כ"ו דפחות משהו פרוטה לא הוי לכם וא"כ בפסח דכתיב בי' משכו וקחו לכם הא לא הוי שו"פ לכל אחד — יפה תמה, ומשכבר תמהתי ומצאתי בס' ארי' דבי עילאי ובס' בית יצחק חיו"ד שתמהו ופלפלו בזה, דאפ"ל דהנך תנאי ס"ל דמשום היתר אכילה חשוב ג"כ לכם ולא בעינן דין ממון.

ל"א שהאריך בזה שכ"ה שי' התוס' והרמב"ם החולקים על המרדכי ולדידהו יקשה הא דב"מ דנ"ג.
ומש"כ בעונג יו"ט שם סי' ל"ה דל"ש בזה ביטול דכיון דאם יפריש שיעור דחצי פרוטה תשאר הפרוטה בהיתר גמור בלי שום ביטול לא דיינינן בזה ביטול יעו"ש, אינו מובן כלל דבדאי לא מהני הפרשה אח"כ דכל חלק שבו הוא בספק אם נתחלל ע"י הפדיון, דהא אין זה מדין איסורי הנאה דאם מפריש שיעור האיסור שוב לא נהנה, וכן לא דמי למש"כ בעונג יו"ט שם דכזית מצה דוחה האיסור ולא המשהו המותר ואם יפריש המשהו אז עשה דוחה ל"ח, ולא כן במעשר דיש בו קדושת מעשר והחילול הוא על פרוטה למאי מהני ההפרשה של יותר מהפרוטה דגם אם מפריש עדיין פרוטה המעורבת אינה ניתרת בלא ביטול ח"פ.

ומש"כ שאין כאן ביטול ברוב שעל כ"א יש להסתפק, פלפתי בזה במקו"א וישבתי בזה מה שדקדק

סימן נ

[בעניני מומר לענין עבודה ובענין לפני עוור]

[תשובה על הערות באחייעזר לגדול אחד]

עבר חילל וכו' יעו"ש, והא מקרא דמעם מזבחי תקחנו למות ולא מעל מזבחי מפורש דרוצח כשר לעבודה, ואף אם נימא דמיירי בעשה תשובה הא בעדות כה"ג לא מהני עדותו על מה שראה מקודם דהוי תחילתו בפסול. גם בדיני נפשות לא מהני עדותו דכיון שנגמר דינו למיתה הא אינו בזוממי זוממין לגבי דיני נפשות דבר קטלא הוא [השמטה, ואולי י"ל דהא דפסולים להעיד כר"ג משום דאינו בזוממי זוממין ולא הוי פסול בגופו ול"ש למילף מקו"ח דבע"מ דכשר לעדות, והא דפריך מיושב שכן פסול לעדות אע"פ שאין זה פסול, אך דפרכינן דשאני יושב שהוא פסול לעדות ואינו ראוי להגיד בעת ישיבה כמו כן אינו ראוי לעשות עבודה בישיבה. — שו"מ בס' שושנת העמקים להפרמ"ג סוף כלל ו' שהרגיש מדהג"מ זבחים ט"ז דהא אפשר למילף מהא דמעם מזבחי תקחנו למות, וכ' ג"כ דגם בעשה תשובה לא מהני משום דאינו בזוממי זוממין, ומצדד שם דברוצח לא מהני תשובה להכשירו לעדות יעו"ש. וכן י"ל דמלשון הרמב"ם בפ"ב מה' ט"ו דאם היו עדים שנלקה ועשה תשובה חזר לכשרותו דמשמע דבתשובה גרידא לא מהני, וגם בדיני ממונות יש להעיר לפי המבואר בע"ז כ"ז דמומר להכעיס לא הוי אחיך ולשי' הרא"ש במוע"ק בהתיר א"ע למיתה הוי מומר להכעיס ולא יקויים בו כאשר זמם לעשות לאחיו. ואין להקשות לפ"ז לרבא דס"ל בסנהדרין כ"ז דאוכל נבילות להכעיס כשר לעדות הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה דאינו בזוממי זוממין דהא מומר להכעיס לא יקויים בו כאשר זמם לעשות לאחיו, ד"ל דרבא בסנהדרין ע"ח ס"ל דלא בעינן עדות שאינו יכולה להזימה

ב"ה ער"ח כסלו, פור"ח

בענין אם רשע ומומר לעבירות פסול לעבודה, קושיא בד' הר"ר אפרים בתוס' זבחים ט"ז, מחזק דבריו דמחשבת ע"ז הוי עבירה אף שאינו חייב ע"ז וע"כ הוי מומר מעת קבלת התראה משאיכ בשאר איסורים דאין במחשבת שום עבירה, בענין ידיעה בלא ראי' לענין פרהסיא, מסיק דבחשב להכשיל אף שאינו חייב ע"ז חשוד מיהא הוי.

(א) **מה** שהעיר הר"ג עמש"כ באחייעזר חיו"ד סי' ה' לפלפל דע"י התרת עצמו למיתה ולמלקות הוי מומר כמש"כ הרא"ש במוע"ק, דא"כ בהא דמעם מזבחי תקחנו למות ולא מעל מזבחי הא גברא לא חזי דהא מהתרתו א"ע למיתה הוי מומר ועבודתו פסולה, הנה לא ידעתי היכן מצינו דרשע או מומר אוכל נבילות להכעיס פסול לעבודה. ובמנחות ק"ט מבואר רק בזרק לע"ז, וכן מבואר ברמב"ם בפ"ט מה' ביאת מקדש הי"ג וכהט"ו נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר ואלו הן העובד ע"ז ובע"מ וכו', הרי דרק בעובד ע"ז דאפי' שב לא מהני, אבל באוכל נבילות להכעיס או מומר לשארי עבירות או מחלל שבת בפרהסיא אם עבד לא חילל, וכמו כן בהתיר א"ע למיתה אבל אינו עובד ע"ז אף לשי' הרא"ש דהוי מומר לא חילל. וע"י בד' התוס' זבחים כ"ב ובטו"א ריש חגיגה ובמנח"ח מ"ע י"ג מה שנסתפק בזה לענין אכילת פסח במומר, ובד' הר"מ שם מבואר גם לענין פסח בעובד ע"ז.

(ב) **ובילדותי** תמהתי ע"ד התוס' בזבחים ט"ז בד"ה מה ליושב שהקשה הר"ר אפרים רכהן גולן יהי' פסול לעבודה קו"ח מבעל מום שכשר לעדות ואם

מחלק אמו ומחלק אביו והיה יכול למחות ברוחות כו',
לכך הוצרכו לחלק כיון דהיה על פי הדיבור לכך לא
יוכלו למחות התקמג.

אך אפשר דמכל מקום שייך כיון דזכו לעצמם על כל
פנים בצאתו החלוקה שהיה עם ארץ ישראל, התקמו
ומיגו דזכי לנפשייהו כו' וצריך עיון עדיין התקמח.

על כל פנים היוצא מזה דארץ ישראל דנתחלקה אף
לצתי אצות התקמג, נתחלקה בכל ענין אף אם לא
היה נשאר באיזה בית אב רק קטנים, ולכך הוצרכו
התוס' לחלק זהך דבעינן ש"צאו", דוקא כיון דהיתה
על פי הדיבור כו'.

אך אפשר דנלאו הכי לא שייך החס הך סברא דמגו
דזכי לנפשייהו כו', לחלק צין היכי דאית ליה
שותפות כו', כיון דאין הזכיה שצנייהם רק להפרד איש
מעל אחיו ולעשות חלוקה ביניהם, א"כ כן לא שייך צוה
מיגו דזכי לנפשיה כו' התקמט, וסברא כזה ראיתי באיזה
מפורשת התקמג.

אם כן נסתר אף תירוטי שרצייתי לתרץ קושייתי
המצוארת לעיל דמחלוקת ארץ ישראל יש לומר
דהיו לנשיאים שותפות כו' התקמג, כיון דחילקו את ארץ
ישראל אף אחר כך דכבר קיבלו חלקם התקמג.

לפי"ז
דחלוקת
הארץ היה
גם
למשפחות
שהנשיאים
לא היו
שותפים,
נסתר תירוצן
הנ"ל

מיגו דזכי
לנפשיה
וכו' לא
אמרינן
כשהזכיה
מפריד ולא
מאחד

מקשה אין
יוצאים
כולם לר"י
בפסח אחד
ללא שו"פ
לכל אחד

בגמרא רבי יונתן אומר מניין שכל ישראל
יוצאין בפסח אחד כו'. הנה לכאורה
קשה, דהא על כל פנים אין לכל אחד מישראל חלק צו

ביאורים

תתקמג. פירוש: דמוכח דעל כרחך חלוקת הארץ היה גם
באופנים מסויימים כגון שהיה לו שדה מחלק אמו
וגם חלק אביו, דיכול למחות ברוחות, ולכן שפיר צריך
לחלק דהתם היה על פי הדיבור כנ"ל. א"כ שוב מוכח דגם
באופן שהיו רק קטנים היה חלוקת הארץ, ולכן שפיר לא
שייך לתרץ דהיו גם גדולים, וצריך לתרץ שהתם שאני
שהיה על פי הדיבור כנ"ל.

מקודם. מכל מקום אולי שייך לומר מיגו דזכי לנפשיה,
לענין חלוקת ארץ ישראל בכללית שהוא החלוקה הראשונה,
שבוה ברור שגם חלוקת הנשיא לעצמו בכלל זה, ועל זה
שפיר שייך לומר מיגו דזכי בחלוקה הכללית לנפשיה זכו
נמי לחבריה. וא"כ שוב שייך לדחות שאין להוכיח מחלוקת
הארץ שליחות משום דהתם שאני דאית ליה שותפות בגויה
מכח דין מיגו דזכי לנפשיה בחלוקה הכללית כאמור.

תתקמד. הנה יסוד דברי רבינו שהחלוקה היה גם למשפחות
וגם בזה מיירי בגמרא כאן, מצינו גם בריטב"א כאן
וז"ל ופרכינן ותסברא דהא זכות היא חובה נמי היא דאיכא
דניחא ליה בהר ולא ניחא בבקעה. איכא דקשיא ליה
למימרא שלא נטל כל אחד מהם בבקעה ובהר והא אמרינן
התם (ב"ק פא:): אין לך כל שבט ושבט שלא נטל חלק
בשפלה ובהר, ואיכא למימר דהתם הוא לכל השבט אבל
חלוקת השבט עצמו לגברים יש שנטל בהר ולא בבקעה
ויש שנטל בבקעה ולא בהר, ונכון הוא עכ"ל ומבואר שהיה
שני חלוקות האחד בין השבטים והשני בין המשפחות וכאן
גם מיירי בחלוקה של המשפחות.

תתקמה. אולי כוונתו, שצריך עיון אם שייך לומר מיגו
דזכי לחלוקה כללית הראשון, ולא לחלוקה פרטית
השנית, ולכן נשאר רבינו בצריך עיון עדיין.
תתקמט. פירוש: כי כל מקום דאמרינן מיגו דזכי לנפשיה
הוא לענין להיות המזכה שותפות בגויה עם מי
שמוכה לו, אבל כאן להיפך הוא זוכה לנפשיה לחוד,
והזכיה כאן הוא להפריד חלק כל אחד ואחד ממצב של
שותפות למצב של בעלות נפרד לכל אחד, ובוה הרי לא
הוה כשותפות דמיגו דזכי הוא לשחף, דכאן הרי המטרה
הוא להפריד ביניהם, וסברא הוא דאין לומר מיגו כזה
ולחלק דמועיל שליחות לשותפות כזה, דהרי אין כאן
שותפות אלא פירוד.

תתקמה. ולכן אין להוכיח מחלוקת הארץ ששם יש לומר
שיש מיגו דזכי הנשיא לנפשיה זכי נמי לחבריה.
תתקמו. שהרי כפי שמוכח כאן היה החלוקה לכל משפחה
בנפרד אפילו שהיה להם רק קטנים, ועל כרחך שלא
היה חלוקה ביחד עם חלק הנשיא עצמו, שהרי לפי זה לא
היו קטנים לחוד, אלא מוכח שהיה חלוקה בנפרד כאמור,
ושוב אין שייך לומר כאן מיגו דזכי לנפשיה וכו'.

תתקנ. המפורש הזה הוא הרמב"ן כאן שכתב על קושיא
זו דאולי חלוקת הארץ היה בשותפות ולא בשליחות
וז"ל: ויש מפרשים דבדרב גידל לית ליה שותפות בגויה
דכיון דיש בה דין חלוקה לחלוקה היא עומדת עכ"ל,
ומבואר דהיות דכאן לחלוקה היא עומדת לא שייך לומר
דשאני התם דאית ליה שותפות בגויה, והסברא הוא משום
דכל טענת שותפות בגויה היינו כמהר"ק ורבינו דהוא
מכוח דין מיגו דזכי לנפשיה וכו', וזה לא שייך כשעומד
לחלוקה ופשוט. (תתקנ)

תתקמו. פירוש: דהגם דבחלוקה הפרטית השנית של כל
משפחה לא שייך לומר מיגו דזכי לנפשיה, שהרי
לא זכו בחלוקה זו גם לנפשיה, שהרי כבר זכו לנפשיה

הערות

מקאליש וז"ל: חד מן חכימיא דיק' קאליש השיב על סברת אחי שיי'
מריש פ"ב דקדושין (דף מב א') ותסברא דהא שליחות הוא וקטנים לאו
בני שליחות ניהו ומאי קושיי נימא מגו דנעשה הנשיא שליח לגדולים
נעשה שליח נמי להקטנים, ואמר לו אחי ניי דליק גלימ דהא התם
הנשיא זכה לכל אחד מבני שבטו את חלקו, ובזוכה שני חפצים א'
לזה ואי לזה לא קאמינא כ"א כגונא דרשיי' דבחפץ א' יהי שליח לזה
ולזה, עכ"ל.

[תתקנ] אך בריטב"א שם חולק על זה שכתב בגמרא כאן וז"ל ואלא הא
דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר נשיא
אחד נשיא אחד כו' תיפק ליה שליחות מהכא. כלומר מהני דלעיל
דהשתא התם בהני דלעיל דלית ליה שותפות בגויה שלוחו כמותו בהא
דחלוקת הארץ דאית ליה לנשיא שותפות בגויה מבעיא עכ"ל, ומבואר
דנטק דבחלוקת הארץ אית ליה שותפות בגויה.
וחידושי רעק"א (כתובות יא.) הביא מבנו שנחלק בטענה זו נגד חכם

שזה פרוטהתקנא, וכדלמרינתתקנא בסוכה דף כ"ז משום דאין לכל אחד מישראל שזה פרוטה ועיין שם

ע"צתקנא כל האזרח מוכח דיוצאין בסוכה שאולה,

ברש"יתתקנא ותוס'תתקנא.

ביאורים

ואז הרי לא הוה "לך" לכל אחד, [ועיין לקמן בפירוש רש"י ותוס' מדוע לא הוה "לך" באופן זה], ומוכח שלא בעינן "לך" בסוכה, וממילא סגי גם "שאולה".

תתקנא. ז"ל רש"י שם: כל האזרח ישבו בסוכות כתיב - דמשמע: סוכה אחת לכל ישראל, שישבו בה זה אחר זה, ואי אפשר שיהא לכולן, דלא מטי שוה פרוטה לכל חד, אלא על ידי שאלה עכ"ל. והיינו דמוכח דלא בעינן לך בסוכה, שהרי כל ישראל יוצאין בסוכה אחד, אפילו שאין לכל אחד שו"פ, והרי אם אין שו"פ לא נחשב לך, אלא מוכח דלא בעינן לך. [ומה שסיים רש"י "אלא על ידי שאלה" כוונתו שמוכח שלא צריך לך אלא סגי בשאלה ולכן שפיר לא צריך שיהא לכל אחד שו"פ, ועיין במנחת חינוך מצוה שכה אות יא שמפלפל בזה]. [תתקנא]

תתקנא. זה לשון התוס' שם: כל האזרח בישראל ישבו בסוכות - משמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שתהא של כולם דלא מטי שוה פרוטה לכל אחד אלא על ידי שאלה כך פירש בקונט'. ועל חנם דחק, דכיון דכתב לך, למעוטי דשותפין משמע, וכו' דלכם משמע שיהא כולו שלו, ולא מקצתו, וכו' סוכה אחת לכל ישראל, שמע מינה דלא דרשי לך למעוטי שאולה, ומוקמי ליה למעוטי גזולה עכ"ל. ומבואר דתוס' מודה לרש"י דאם אין שו"פ לכל אחד יש חסרון של לכם, אלא דנחלקו עם רש"י באם יש שו"פ לכל אחד אם יש חסרון של לכם בשותפות, דלרש"י בשותפות אין כאן חסרון של "לכם", ולפי תוס' גם בשותפין יש חסרון של "לכם", ולכן למדו כאן דאפילו ביש שו"פ לכל אחד נמי יש חסרון של לכם מחמת השותפות. וכוונת רבינו כאן להביא דגם התוס' מודים לרש"י ביסוד זה דפחות משו"פ לא נקרא לכם, וכן כתב במנחת"ח שם וז"ל וגם התוספות וכו' על גוף הסברא לא נחלקו דפחות משהו פרוטה לא נקרא לכם עיי"ש.

הערות

[תתקנא] ועיין בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה ד' ח"ג סימן כט בא"ד ודרך אגב) שגם כותב כך ח"ל: והרי גם הפסח היה צריך להיות לכם דהרי לא גרע ממצוה דדעת הרא"ש דמצוה גזולה פסולה דכתיב לכם ומכל שבן בפסח דכתיב ויקחו להם גם משכו וקחו לכם. וגם בספר אמרי בינה (אויערבאך, דיני פסח סימן ב) כתב ח"ל: וכנראה קרבן פסח צריך שיהיה שלו ממש, מדכתיב משכו וקחו לכם, ובירושלמי (קידושין פ"א מ"ד) יליף מזה דמשיכה קונה בבהמה דקה וכו', יחשב לכם עכ"ל. [ובשו"ת להורות נתן (ח"א סימן כד) מוסיף דכן הוא במכילתא פ' בא דיליף משכו וקחו דמשיכה קונה בבהמה רקה]. גם בספר ראש דוד להחידא (פ' בא דף מז א) דרש משכו וקחו לקנין משיכה וכסף דצריך להיות לכם ומביא גם ממחנה אפרים הלכות קנין משיכה סימן ב עיי"ש [ובבני יששכר חודש ניסן שבה"ג אות א הביאו].

אך בספר שערי דעה (ח"ב אריח סימן ד) כתב ח"ל: ולפי"ו אפשר דלא בעינן כלל לכם גבי פסח, רק שלא יהיה רשות אחר עליו, ואע"ג דכתיב משכו וקחו לכם הנה דבר זה מפורש בירושלמי רפ"ב דערלה לענין ערלים יהי לכם, דלא הוי דומיא דולקחתם לכם, רק הוי כמו יום תרועה יהי לכם דלא ממעטין מינה דלאו ידידה עיי"ש, הרי מפורש דלא דרשינן לכם בכל מקום, רק במה שמפורש בשי"ס עפ"י קבלת תורה שבע"פ עכ"ל, ועיי"ש שמתרץ בזה קושיא זו שהביאו בשם שואל אחד, [בזה דוחה דברי השו"מ שם שהביא רביה נגד המחניא הנ"ל ואכמ"ל]. [ובשו"ת דברי יצב (לקט"ס סימן מ אות ד) דוחה דשמא מיירי רק בקונה הפסח שצריך

תתקנא. וכשאין שוה פרוטה לכל אחד ואחד בקרבן פסח זה, הרי אינו נחשב פסח זה "לכם", ובקרבן פסח הרי בעינן "לכם", כדכתיב (שמות יב כא) משכו וקחו לכם צאן וכו'. עיין בקובץ שערי תורה (ח"א קונ' ב סימן יט אות א) שמבאר כך קושיית רבינו וז"ל: העיר כבר הגאון מווישניצא בספרו אריה דבי עילאי על מסכת קידושין, בפסח דבעינן לכם, האיך כל ישראל יוצאין בפסח אחד, הלא לא מטי שוה פרוטה לכל חד עכ"ל, ומבואר הקושיא משום דבפסח בעינן לכם. ונראה דלפי"ו פשוט דסובר רבינו דכל הנמנה על הקרבן פסח צריך לקנות בה חלק כדי לצאת המצוה של שחיטה והקרבת הפסח דכתיב בה לכם, [ובאמת יש בזה אריכות בספרים אי צריך קנין למיניו או לא ואכמ"ל].

ובספר מקראי קודש (פסח סימן ב) הביא קושיא זו דאם לא נחשב לכם, א"כ איך שייך להקדיש את הקרבן לפסח והרי לא נחשב שלו עיי"ש. [תתקנא]

תתקנא. פירוש: כאן מביא רבינו הוכחה דאם אין לכל אחד שו"פ, אינו נחשב "לכם". דמצינו כן בסוכה לפי פירושו של רש"י שם, כדמפרש ואזיל.

תתקנא. זה לשון הגמרא שם: תניא, רבי אליעזר אומר: כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולכו של חבירו, דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים - משלכם, כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים - משלך. וחכמים אומרים: אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולכו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב (ויקרא כג) כל האזרח בישראל ישבו בסכת - מלמד שכל ישראל ראויים לישוב בסוכה אחת. פירוש: על כרחך שלא בעינן "לך" בסוכה, שהרי כל ישראל יוצאין בסוכה אחת,

ודוחק לומר דשאני התם דמימרח כל האזרח להכיתתקנו, אבל אי לא היה מיותר הוי אמרינן כיון דיש לכל אחד מישראל חלק בו, שפיר הוי של כולסתתקנו.

העיקנים מתרומת הלשכה דהוי לכל ישראל חלק בהם כו'תתקנו, מה שאין כן סוכה לא שייך לקנות מתרומת הלשכה דהיינו ממחצית השקל כו'תתקנו.

ועיין צמסנה למלך פרק ז' מהלכות מעילה הלכה ו'תתקסא שהציה רחיה דמטצע אין לה ציטול

מחדש
דקונים ק"פ
מתרומת
הלשכה

ואפשר, דהכא שאני דאפשר לקנות מתרומת הלשכה דהוא ממחצית השקלתתקנו, כמו כל קרבנות הציבור

ביאורים

בתקנו. פירוש: דהנה בגמרא שם למדים דכל ישראל יוצאים בסוכה אחת מדכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, ופירש רש"י שם דילין מדכתיב בסוכת חסר ו', שמשמע סוכה אחת לכל ישראל עיי"ש ברש"ש שביאר כן כוונת רש"י. ואמרו בגמרא שהחידוש הזה בא לאפוקי דלא בעינן לך אלא סגי שאולה, ומבאר רש"י איך יש מזה הוכחה דלא בעינן לך, משום דהיות דלא הוה שר"פ לכל אחד, א"כ לא הוה לך, ומוכח דלא בעינן לך בסוכה. ומזה משמע דשיטת רש"י דסברא פשוטה בכל מקום דפחות משו"פ הוה חסרון ב"לך" או "לכס". ועתה כוונת רבינו לומר דאולי באמת גם רש"י מודה דהסברא הפשוטה הוא דגם בפחות משו"פ נקרא לך ומשום דסוכ"ס יש לו חלק בזה, אלא דדוקא התם בסוכה כתב רש"י דפחות משו"פ לא נחשב לך, דזה מוכח מיתורא דקרא, דאל"ה קשה מה יתורא דקרא בא לחדש שכל ישראל יוצאין בסוכה אחת דמדוע הו"א שלא מועיל עד דצריך קרא לחדש דמועיל, אלא ע"כ מוכח להדיא שפחות משו"פ לא נקרא לך, דהשתא שפיר בא הכתוב לחדש דמועיל סוכה אחת לכולם שלא צריך לך, נמצא דיש מקום לומר דרק התם מכח יתורא דקרא מוכח דעל כרחק פחות משו"פ לא נקרא לך, אבל לולי יתורא דקרא באמת הסברא דשפיר נקרא לך, ולפי"ז לכאורה היה מקום ליישב קושייתנו דכאן בפסח באמת גם בפחות משו"פ נקרא לכס ולכן כולם יוצאים בפסח אחד, ורק בסוכה נתחדש זה מיתורא כנ"ל.

בא לחדש רק דלא בעינן לך, והא דפחות משו"פ לא נקרא לך הוא מסברא פשוטה בלא יתורא דקרא.

תתקנו. כלומר היות דיש לכולם חלק בו אפילו בפחות משהו פרוטה, לכן שפיר נקרא "לכס".

תתקנה. כאן מבאר רבינו דבר חדש שלפי רבי יונתן שסובר שכל ישראל יוצאים בפסח אחד, ואכילת כזית לא מעכבא, אפשר לקנות קרבן פסח מתרומת הלשכה של מחצית השקל, וקרבן פסח נחשב לקרבן ציבור כמו כל הקרבנות ציבור שנקנים מקופת הלשכה. [תתקנה]

תתקנו. רבינו לקמן מבאר ביתר ביאור מדוע קרבנות ציבור שנקנו במחצית השקל של תרומת הלשכה נחשב לכל אחד ואחד שוה פרוטה וז"ל דעל כרחק צריך לומר וכו' דהרי הוא של כולם, דאם לא כן קשה, הרי אינו מגיע לכל אחד מישראל שוה פרוטה, אלא על כרחק דלב בית דין מתנה עליהם דיהיה כמו של כל אחד ואחד עכ"ל, פירוש דהרי בתרומת הלשכה שקונים בהם קרבנות ציבור על כרחק צריך לומר שאפילו שאין מגיע לכל אחד שוה פרוטה בקרבן ההיא, אפ"ה לב בית דין מתנה על תרומת הלשכה שנחשב שיש לכולם חלק בכל תרומת הלשכה, ונמצא שהקרבן ציבור שנקנה בכסף זה נמי נחשב כולו של כולם, כך שיוצא שיש לכולם יחד כל הקרבן שהוא יותר משהו פרוטה. [ועיין לקמן בהערה [תתקסא] שמבואר ענין לב בית דין מתנה ביתר ביאור].

תתקס. וממילא כשיש לכל ישראל סוכה אחת, הרי יש לכל אחד ואחד רק חלקו לבד ולא חלק חבירו, וכמו בכל שאר שותפות, ונמצא דעל כרחק יש לכל אחד בו פחות משהו פרוטה, ולכן לא נקרא "לך" כדאיתא בגמרא ורש"י שם.

תתקסא. זה לשון המשנה למלך שם: את זו שלח הרב המחבר להרב מהר"ר יעקב אלפאנדארי ז"ל, עוד ראיתי שעמד מעמ"ס בתוספות בסוף מעילה דמטבע חשיב ולא בטיל מן התורה, הן אמת שדין זה הוא דבר חדש שלא

ועל תירוץ זה כותב רבינו שזהו דוחק לומר, וכוונתו שדוחק לומר חילוק זה, חדא דלא מסתבר לחלק בין פסח לסוכה לענין זה, והשני דלפי זה יוצא דהחידוש דיתורא דקרא התם בא לחדש שני דברים בחדא מחתא, דדוקא בסוכה פחות משו"פ לא נחשב לך, וגם דבעצם לא בעינן כלל לך בסוכה, וזה לא מסתבר כלל, דהרי משמע התם דעיקר היתור

הערות

היחיד אינו יכול לקנות בכסף הלשכה שהוא של ציבור, ולפי"ז גם לפי רבי יונתן אם לא יקריבו כל ישראל יחד פסח אחד, אלא יעשו חבורות חבורות, הרי ברור שלא יוכלו לקנות הקרבנות בכסף הלשכה שהוא מן הציבור, ואפילו הכי יוצאין חובת הציבור כי יחידים שהקריבו כולם הרי גם נחשב שקיימו חובת הציבור, אלא דמחדש רבינו דאם כל ישראל יחד הקריבו קרבן אחד דוקא אז שפיר יכולים לקחת כסף מהלשכה של הציבור, וכדי שייחשב שיש לכל אחד ואחד שוה פרוטה חייבים לקחת מן הלשכה שיש שם לב ביד מתנה לזה.

ועיין בבירורי המדות על מכילתא (פ' בא פרשה ה) גם מחדש שקרבן פסח שכל הציבור יוצאין בו נחשב כקרבנות ציבור עיי"ש, ועיין בורע אברהם (להגאון רבי מנחם זעמבא הי"ד זצ"ל) שמבאר כוונתו דיש בפסח מצוה על כל הציבור ביחד להביא קרבן פסח, אלא דגוי"כ דנפטרין עם הבאת כל יחיד ויחיד בפני עצמו במעותיו עיי"ש, ועיין גם בדברי בני כספר גור אריה יהודה (קו' המועדים דיני פסח סימן ב אות טו, וסימן ד' אות ח) שהביא דברי רבינו ומבאר ע"פ דברי אביו כנ"ל, ועיין בשפת אמת מסכת זבחים (דף צט עמוד ב) וז"ל ונראה דהטעם הואיל והוא [קרבן פסח] כקרבן ציבור דהכל מביאין, אינו בכלל קרבנו עכ"ל.

[תתקנח] ובקובץ שערי תורה (ח"א קו' ב סימן ט"ס א) הביא קושיא מהג"ר משה מייזלש אבדי"ק פשעמישל שהקשה על דברי רבינו והרי איתא במנחות (פב ע"ב) פסח דאינו בא אלא מן החולין, ואיכ איך מביאין מהלשכה שאינו חולין. ונראה דכוונת רבינו דכמו כל הקרבנות ציבור באים מן הלשכה ובכלל זה קרבנות חובה, והרי גם כאן שייך להקשות דקיימיל (פסחים ע"א ע"א) דאין דבר שבהובא בא אלא מן החולין, אלא על כרחק שתרומת הלשכה הגם שעכשיו הוא הקדש מי"מ הרי בא מן החולין שנתנו מחצית השקל של חולין לצורך הקדש דייקא כדי שיוכלו לקנות בהם קרבנות ציבור שבהובא, ושפיר נחשב שבא מן החולין, דרק אם בא מכסף מעשר וכדומה שלא בא לצורך קניית קרבנות ציבור כלל, לכן נחשב שאינו בא מן החולין, ולפי"ז לאחר שהי"ד רבינו שקרבן פסח שיוצאין בו כל הציבור אפשר הרי הוא בכלל "קרבנות ציבור", ובמשנה שקלים (פ"ד מ"א) איתא: התרומה (שבשלשכה) מה היו עושין בה, לוקחין בה תמידין ומוספין ונסכיהם העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ויכל קרבנות הצבור עכ"ל, איכ ברור שגם פסח שלפי דברי רבינו הוא בכלל קרבנות הציבור, בודאי קונים גם מתרומת הלשכה ונחשב שבא מן הציבור כאמור.

ומבואר דקרבן פסח הוא חובת הציבור ולא חובת היחיד, דהרי חובת

אולם נראה מטעם אחר להדין עם הצית הלל
 תפילין קודמין לסוכה ולולב, והיינו כיון דחזינן
 דשמאל סבר דמוזיה קודמת לתפילין שכן נוהגת
 בשבתות ויו"ט, ונ"ל דאין הכוונה דמשום דנוהגת
 בשווי"ט היא מ"ע שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, והיא
 עשה ששה בכל, מש"ה עדיף מתפילין דאינה נוהגת
 בשווי"ט והיא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות והיא מ"ע
 שאינה עושה בכל, וכמו דמלינו ^ה פ"ק דיצמות לענין
 דחיית עשה לל"ת דשוא כלל חמור מאינה שוה בכל,
^ה וכן פ"ג דברכות (דף כ' בתוס' ד"ה שוא"ת) דכבוד
 הבריות דוחה לאיסור שאינו שוה בכל [אז"ה ע"י לאז"ה
 מארי נ"י צהדושי מ"ש על דברי תוס' אלן] דא"כ הו"ל
 למנקט בקיבור שכן נוהגת בנשים דהא משנה ערוכה
 היא צברכות (דף כ') דנשים פטורות מתפילין וחיובות
 במוזיה ומה צריך שמאל למנקט טעמא דמלתא דחיובא

ופטורא דנשים ונקט המסבב ולא המסבב, וצפרט
 דמהך טעמא דמוזיה נוהגת בשווי"ט והיא מ"ע שלהז"ג
 אינו מספיק לחייב הנשים בכך, דהיה מהרואי לפוטרו
 דהוקש לתפילין, אלא הטעם דאטו גברא צעי חיי ונשי
 לא צעי חיי, וכדאיחא ^א בקידושין.
 גם לא מלינו דעשה ששה בכל קודם לעשה שאינה
 שוה בכל, והיא צברכות (דף כ"ו) היא לפניו שני
 תפלות מנחה ומוסף מנחה קדים לדירה, ולא נקיט
 הטעם דמנחה שוה בכל דנשים חייבות בתפלה ומוסף
 אינה שוה בכל, ^(ד) דלכאורה נראה דנשים פטורות
 מתפלת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק
 בקרבנות ליצור וכ"מ בת' צשמים ראש ס' פ"ט ע"ש.
 אע"כ דאין צוה מעלה לענין קדימה, והיה טעמא
 דשמאל צירושלמי דמוזיה קודמת דנוהגת
 בשבתות ויו"ט, היינו דהוי תדיר, דאף דאנו דנין לענין

אם יש לנשים
 שאינן שוקלות
 חלק בקרבנות
 ציבור -
 דלכאורה נראה
 דנשים פטורות
 מתפלת מוסף
 כיון דנשים לא
 היו שוקלות וכו'

ביאורים

- ד. פ"ק דיבמות וכו'. ביבמות ה' ע"א לגבי לאו דהקפת כל הראש
 קרי ל' לאו שאינו שוה בכל כיון דאינו נוהג בנשים וכמו שפי' רש"י
 שם. דלענין דחיית עשה לל"ת, מה דשוא בכל חמור ממה שאינה
 שוה בכל, ע"ש.
- ה. וכן פ"ג דברכות וכו'. בתוס' שם מפרש בשינויא דהש"ס שם
 הא דלא גמרינן מהא דמת מצוה דוחה איסור טומאה לכהן שיהא
 כל כבוד הבריות דוחה ל"ת (ולמה קו"ל דהמוציא בלאים בבגדו
 פושטו ואפילו בשוק), דשאני טומאת כהן דאינו שוה בכל ולכן נדחה
 מפני כבוד הבריות דמצות מת מצוה ואין למילף מיניה לל"ת דשוא

- א. אלא הטעם דאטו גברא בעי חיי וכו'. דאם זה היתה כוונת
 טעמא דשמאל בהירושלמי משום דנשים חייבות במוזות והיא מ"ע
 ששוא בכל ורק נקט הטעם דנשים חייבות משום זה דאין הזמן גרמא,
 א"כ יותר הו"ל למינקט טעם העיקר דנשים חייבות במוזיה משום
 דאטו גברא בעי חיי וכו'. (ומדלא נקט כך משמע שאין כוונתו בזה
 דנשים חייבות בה, אלא שהוא מעלה בעצמו דשכן נוהגת בשבתות
 וימים טובים).
- ז. וכדאיחא בקידושין. דף ל"ד ע"א.

הערות

מוסף ג"כ, ועוד לפי מה דקיי"ל שכל הפטור מן הדבר אינו
 מוציא אחרים ידי חובתן א"כ אין לאיש פחות מכן עשרים לעבור
 לפני המיצה בתפלת המוספין להוציא את הצבור, וסיים בזה
 ש"הוא דבר חדש ונפלא מאד, וצ"ע רב"ע עכ"ל. וע"ע בהגהות
 רבינו לשו"ע או"ח סי' ק"ו דהציא ג"כ דברי הגל"ת בזה. וע"ע
 בשו"ת עמודי אור סי' ז'. ועיין קה"י לוצחים ס' ד'. וע"י הגהות
 שם משמאל על ס' עבודת היום ח"ב.
 והצמח דוד הק' ע"ז מהא דאמרינן צפסחים ס"ב וצוצחים ט'
 דצקרבן ליצור לא משכחת לה שינוי צעלים כיון דהכל
 הם צעלים של הקרבן דהכל בכלל הציבור [וע"י פיה"מ להרמז"ס
 צוצחים שם ואכ"מ], וכתבו התוס' צוצחים שם דאף בשחט את
 החמיד לשם עכו"ם (שאינו צעלים דאינו בכלל הציבור) אינו נפסל
 דבעינן חברו שמתווב כפרה כמותו ע"ש, וקשה לפי דברי רבינו
 כאן הא משכחת לה ששחט את החמיד לשם אשה החייבת להביא
 עולה [כגון המחוייבת בקיני יולדת וכדו'] דיהי' שינוי צעלים כיון

מפני שהיום גורם לייין שיבא, ועוד דהיום בא תחילה בליל
 הכוכבים ועדיין לא בא היין לשלחן, ולצ"ה צרכת היין קדים שהיין
 גורם לקדושה שחמור ועוד שהיין תדירה ע"ש, וקשה לדברי
 רבינו למה לא אמרינן דאיכא עוד טעם להקדים צרכת היום,
 משום שהוא "חובת הגוף" כזה דא"א להפטר מיניה משא"כ
 צרכת היין שאם אינו שותה אינו צריך לברך, דאין לומר שאינו
 יכול להפטר מצרכת יין דקידוש, דיין זה בא משום צרכת היום
 וא"כ מעלה דצרכת היום הוא זה ולא מעלה דיין, ע"ש ודוק.
 (ד) דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפלת מוסף כיון
 דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות
 ליצור וכ"מ בת' צשמים ראש וכו'. בתשובות באר יחזק להגרי"א
 מקובנא סו"ס כ' וצחורה חמימה ריש פרשת תשא העירו בזה
 דלפ"ז לדעת החינוך והרע"ב והרוקח והגר"א (צירושלמי שקלים
 פ"א ה"ג) שהפחות מכן עשרים פטור ממהלית השקל (וע"י
 מנ"ח שם) א"כ לפי צרכת רבינו צריכים להיות פטורים מתפלת

נרדף לה כלל • ובשמים מוסיף גופא לא קשיא לי • שהיא הלכה
 רוחק דחיב • דשאני דכל המלאכות משכן נמר' וכדרך שהי'
 בששן כן הוא הויסור' כיוצ' בו • וכסבר' הריב"ש הביאנו הס"א סי'
 ש"ג ס"ק ק"ב • (ועי' בשמו' יקני הגאון ח"צ וז"ל סי' פ"ח) ואף
 ש"פ דעתי נבדון הכוה דברייתו' ברורים ודלף כהריב"ש • מ"ע
 לעני' מוסיף • יכולי לומר כן • וכלשנא דתלמודא הס' הוסיפו'
 (ועי' במדושי הרשב"א בפירושו האי דנמר' ממלאכ' בהשכן וזוק) •
 ועוד יש לדקדק דבמושיע הוי כעין נח נרס"ר יותר • והוי לי'
 כמסוכון לגוה נרס"ר • ויש לומר שהוא דומה • כעין מוסיף מרהי'
 לרס"ר • ויודע שיטריך לעמוד למוט • ורצונו ללכת עוד לרס"ר
 שאין זה ודאי עני' למשאל' דהרי זה בכל המלאכות • שעושה
 אוהבן לחכמית אחר הבא לאחר מכן • וכבר נמארו חלקי' דק"ס
 בהאי ענינא דמשאל' ל' לראשונים • ואלהונו' • עכ"פ במושיע •
 נוכל לחלק אבל בקלוטה • ודאי הוא שאינו עני' לו כלל • (וכבר
 רצינו לומר דלעני' משאל' ל' ילפי' וזרק מושיע ולא לשאר דברי'
 ויש לומר טעם נדבר • אבל כדי אף בהולאה דכלכוהני אלוות'
 ניפוח אמרי' משאל' ל' פטור ופכ"פ • וזוהי דלא דמי למושיע •
 ומסנרא אמרו הסוברים קלוטה כמו שהנחה דמיא • וכמו דאמרי'
 לה אף לעני' נייעון • מיסו ל"פ נרס"ר רבא בשבט • דאמר טון
 ג' בעי הנחה על גבי כ"ש • דהכא ודאי קשה דלא זרק לאותה
 ההנחה כלל • האם רמא דליירי • בנווחא דפוי פסיק ריש' דזריך
 לעבור דרך עליו ולגוה טס • והוי בעושה לכן כמו בפסיק ריש'
 מטס • ועיי"ש היטיב בתו' ונד' פ' וז"ו • נדך דכל מקוט
 שתרצה עתה • ובנחכונן לזרוק ח' חרקד :

הלום

אחרי רוחי רחמי רחמי' נדושי הרשב"א ז"ל • שנת ל"ח ד"ה
 והא נמי דאמרי' וק"ל בו' דנראה מדברי' • דליחא
 לריחא דקלוטה כמי שהנחה • אלא באומר כל מק' • שתרצה עתה
 מכה קושיית רבינו • והוא פלא בעיני • דלא אהאמר אלא על
 חיוב טקיס • ואף זה משמע אף הסוגיא דזוקא בהולאה והענינה
 הוא דקשיא לי' • אבל לעני' חיוב אחת שהיא הולך וזרק • והדגרי
 ידוע שזה נח דבר • וימסס חוור לרס"ר • וכן הוא עושה בתחלה •
 אין עני' לשאלת רבינא כלל • אלא למאי דאמינא :

הא

לא דמיא • אלא לזרוק מרהי' לרס"ר באופן שיטריך
 ודאי לגוה תחלה במקו' ד' ולחזור משם לרס"ר • נס
 מה שהניח • מקך דאדליא ודמחנא לא הננתי כלל דבאס מחשק
 במור הוא ולא חור לרס"ר וכמו שבאס רס"ר ז"ל טס • ולא כוד לא
 דאפילו נחכונן לשיסר • ועל כידו איסור חייב • הכא פטור שלא
 עשה מעשה איסור כלל • דזוקא נחכונן לחתוך טלוס וחסך
 מחובר שהי' כל מעשהו מעשה איסור מחלף • ועד סוף • אלא שלא
 שלא נחכונן • אבל כאן עקירה הראשונה ותחלת הוריקה מעשה
 היתר הי' • ולא באמר בזה יש גריס שהי' עומד בתחלה ליטול
 גר' הר' ודוק :

גם

בפירושו דברי רב האי גאון ז"ל אני מהקשה • ואמנם כבר
 כתבתי • כי העניינים רבים וגדולים אי אפשר לי לנאר
 הדברים בשלימותם • ולגוה עד מחכונתם • לכן אסון סייג לדברי
 ומבינתו אחדול • וכל מה שכתבתי בזה הוא כגזקח טפה מן הס'
 בגדול לא נבאחיו • כי אס להלכי לנג • המעיין ישיס הדברים
 על לבו ועיני יפקח • ישמע חסס ויוסיף לקח :

בשמים ראש צא

והי' כל י"ע אינה מתענה בט' באז וכן הנריטור רמ"ה והרשב"ן
 ז"ל והן כדאי לסמוך עלי' • אלא ששאכנו שכן בעלי כח
 יותר מקטענו' אפי' בלוס גדלי' וי"ו בתמוז ו' נעטק • ולא מיחו
 בכן כמתיס • אבל נמדדנו הללו הן הלואות • ואין להפאמיר חסס :

צב

אשר שאלתני אלומי' הר"ר ברוך • על אודות אחרוג
 שקלנו גוי בי"ע • אס מוקר לזאת בו' • ואס שאלתך
 מנד עלטונו שהוא אסור להטיל • מנד שזא מוקצה • אף בזה
 מיחוס • דאמרי' גריס פ' לולג וערבה אחי עלטול בעלמא הוא
 ולדמי שנת • ואף איש לחלק קצת בעני' • אין בו סגר' דעלטול
 עמנו הוא עשה של תורה • ולא אסרוהו כמתיס • ומלוה הבאה
 בענינה

מיהו גם הו קשיא לי • ודחי מה שיש להסתפק לטעות
 כמדק בין י"ע לשבט • אינו אלא משו' החרת אוכל
 נפש נלמד • ודאי לא שני לן בחומר' דידי' • דמה לי איסור' לאומה
 לי איסור כרס • ואף דלענין דחייט עשה ללוו שני ושני • מ"מ
 כדי כאן אין בו שינוי לענין המלות גופי' דהרי אין כח למילה שלא
 בזמנה לדחות י"ע ומילה בזמנה אף שנת דחיא • וכיון דאין לי מועד
 לאלה מדוע ידחה את הי"ע • אבל כל ספיקונו הוא • כיון שכבר
 כוסר המלאכה לזורך מזהו • תהדר מזהו וז כאוכל נפש עלמו •
 ולענין זה אין כאן ק"ו :

עוד

יש לעי' באומל טעמך גי"ע • למס לא נימא הואיל וחוי
 הסכין לאוכל נפש גופי' וכי דלענין כאלוה דענת נוסה
 דלא אמרי' לי' במחשירין • וכמו שהארבנו במקום אחר • אבל לענין
 הוציל לא ידעתי סנרא לחלק • ונכדיקשה עלי' הדיון של הרמב"ם
 חנה נפרסוהו דנאמת מדדנן בעי למיחר • דאי בעינן אר' דנו דין
 אחר • ומה לגורך בגו' שנת אנו סומכי' על הואיל להחיר מילה
 דדאי שנת • לא ג"כ • ויש לדחות כיון דלעולם אסרכי חכמים
 פקס מירחי חכמילין • ולכן מקורקא לדאמינא מטיקרי' בדעתו
 וי' דנאמת סנר דאינו אלא עדרנן גי"ע • ואס כן הדגרי אין ספק
 לדעתו דחוי י"ע שני :

אבל

ערגותינו בעלי' התו' ז"ל קשה בפשיעות דלא דחי י"ע
 דבר תורה • ולענין הקושיא הראשונה דהסמך טעמא
 שהיא כאוכל נפש עמנו • ודאי דאינו סנרי כיון דעוה שאני •
 ודעי' ממלכל נפש • אלא דלאן אנו למדי' מניסו אפילו בשבת • וכיון
 דאי לי מועד לזה אף לזה גמי' • ואף דלא אסאמ' להדי' נאלמודן •
ולפי' מה שכתבתי במקו' אחר על בעי' דטוף הכדריס גי"ע •
 דמדאמרי' ספק אוכל נפש גי"ע מותר מעט מתוך •
 וכנראה הפ"ח • א"ב מחננו כיוצא בו לענין ספק דאמרי' • הכא אף
 הדיקדוק דוחה י"ע • כדי דמילה גי"ע לא חורה לסחיר לעני' ספק •
 וק"ש מרומי' קשיית הסו' פרי"א דמילה קל"ה דאינו זריך קרא
 לספק דמכירי פתיח ידחה הספקא לא הודאי • דנאמת לשבת לא
 אצטריך • קבל דמחוקק רישותא גי"ע הוא הלריך ודו' ק"ו יש לפלפל
 עתה ברינה גמולותק' רבא ורב אשי בעממא דמילה שלא בזמנה
 דחיי"ע • לקר' אט ריבי' :

נחזור

לענין • דדחי' נוע' דמכשירי מיל' שנתקלקלו גי"ע
 שני ספק להחולקים על כהנ' עדי' לי' ואפשר דאף
 הסו' לא אסרוהו • אלא בשבט וכיוצא • אבל נחלקקל גי"ע אפשר
 לזרפו לסנרת הק"ו דאמינא • ועדיין הדגרי זריך ברור ולבון •
 ולעיקר דין י"ע שני נמילה שלא בזמנה • נדבר לקמן סי' רצ"ג :

בשמים ראש פט

ונשים

פעורות מתפילת השאפי' • דואת הספלה אינה
 בשה • לא שאס זכר לחיוב הקרבנות • ואשה לא
 יסכה שוקלם • ואין להם חלק בקרבנות נבור • אבל כבר נבדו
 להסמלל כל דבר וחיבוה את עצמן בכל המזוות :

צ

ומכבין

ברס"ר נחלת אפילו של טען • לפי שטסירין כל
 הנוקי' כדוכת' דשכחי רביס • כל שאין כאן מלאכה
 דאורי' • וכאן איסור דרבנן דמשאל' ל' דרבנן וכן הסכימו רוב
 חכמי לרפס ואשכנז הראשונים ואחרונים ז"ל • מההיא דרב' דבר'
 נועל • ועוד מתקומות אחרים • וכן הכריע הרמב"ן ז"ל :

כסא תהרסנא צ

עני'

זה של משאל' הוא עמוק ורחב ידיס • והסוגיות
 המדברות בו רבים • לכן גדרו ארוך מהכיל מקומו
 פס • כי על כן ומוסי' ד לפה לבלתי נגוע בקצו • אחת היא אשר
 רחיתי להעיר לך בענייני' והלניס בעומק הלכה • מה דל"ע אס
 נאמר דהלכה ברורה כר"ש דמשאל' ל' פטור • א"כ כל הסוגיות
 המדברות בעני' קלוטה כמי שהנחה דמיא • כולוה תנאי ואמורי'
 אזלי' דלא כהלכתא • דהא כן אטו ריבי'ן לומר • דמרשות היחיד
 לרס"ר הוא מלאכה ומרהי' לרס"ר אינה מלאכה • וזה ר"ה לעשות
 דבר שאינה מלאכה • דלא סני' לי' אלא בעושה מלאכה עמה • שאינו

אמרי יושר

יב דבר אחר פרי עץ הדר אלו ישראל. שהם נחלקים לר מינים ור כותת ורו ולקחתם דבר שהוא דומה לכם וא"כ אתם אתם לוקחים. אמר הקדוש ברוך הוא יקשרו כולם אגודה אחת. וקשה מה זה עתה ככל התנה צריך זה אלא דהשתא עברו ימי תשובה וקאמר בנמרא דכח היודין כי ימי תשובה כח ציבור וכאמרם יחיד אימת בעשרת ימי תשובה דרשו ה' בהמצאו וא"כ אין צריך אגודה אבל עתה שעברו צריך להאגד ולהאפס יחדיו.

ליקוטים

יב אלו ישראל כו. טעם הרמו זה ביום הזה יראה להיות יום זה מתפארים בנחון דינם ביום הכפורים כדלעיל ועוד שהיום הזה יבאו לפני השם לרצות על המים וכפי רוב ההמון המשוללים מתורה ומעשים יראה הנצחון רחוק מהם ויקשה איך יבואו לראות פני ה' לבקש מלפניו ואין להם זכות על מה שיסמכו לכן רמו כי מן התחברות אלו עם אלו יכפרו אלו על אלו ולכן יעמדו יחד זה עם זה שבכחינת התקבצם יהיה תועלת אפילו בהמונים ויעלחו כמו שאפרש (יפה תואר). אלו ישראל. לזכור מעלת האומה ככלל וכפרת שיש בהם טובים מחולפים, וא"כ הקב"ה אוהב אף הפחותים שבהם וטוב יצור לטבור עצמו מכל רע. טעם וריח. והטעם כינוי לידעת התורה שהוא ממשיח, ותיח כינוי למ"ס לבד בלי ידיעה והן המה המדות טובות אף שאינם עיקר ההשתלמות, עכ"ז היא כריח להמינים המאכל. כן המ"ס עיוות לתורה והנה יש בה מינים מחולקים יש בעלי שכל מאד והם גדולים בתורה בלי מ"ס הרבה ויש להיפך שלכם טוב ואין שלכם גדול. ויש שאין לו לא זה ולא זה. אך עכ"ז ע"י קשורם והתדבקותם יחד באהבה וילמדו מעט ביראת ה' לכן הם מופרים אלו על אלו. אני מתעלה. כי ע"י השלום למטה מתרבה השלום למעלה, שיחדיו ידובקו יחד להשפיע שפע טובה בעולם וזהו הבונה בשמים מעלותיו ששם למעלה מעלות מעלות ומדריגות זו ע"ג זו. להשפיע למטה. אך יסרה באופן אם אגודתו בארץ שהם מתאחדים יחד באהבה. לפיכך משה מזהיר לישראל כו. דריש לכם דומה לכם. שלקחה זו לדמיון לכם שתהיו נאגדים יחדיו. יג [יב] פתח שמע בני כו. השתא דריש ולקחתם לכם

יב כפת תמרים אלו ישראל. וכפיוט יום א' וסוכות מכנה בהיפוך ע"ש וראי לדברי המדרש ממ"ש והריחו ביראת ה' שהיראה והמעט מכונים בריח מהטעם בתורה שנמשלה ללחם ויין. הבונה בשמים מעלותיו. ואגודתו על ארץ יסדה שכשנעשים בארץ אגודה אז כ"י הקב"ה מתעלה בשמים ועי' שמ"ר פרי י"ז ריש סי' ג' במ"ר פרי ט"ז סי' י"ח וס"ל כמ"ד לולב צריך אגד סוכה דף י"א ב' ת"כ אמור במקומו. יג אותי אתם לוקחים. עי' שמ"ר ריש פרי ל"ג. ויקחו אליך שמן. ויקרא כ"ד ב' ובריש סדר תצוה ועי' שמ"ר פרשה ל"ו סימן ג'. ועכשיו שאמרתי לכם. על שעתה עומד המדרש כפסוק ולקחתם ומשחזרו לענינו אומר ועכשיו.

יב דבר אחר, פרי עץ הדר, אלו ישראל.
מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כף ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. פפת תמרים, אלו ישראל. מה התקרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כף הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים.
וענף עץ עבת, אלו ישראל. מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כף ישראל יש בהם מעשים טובים ואין בהם ריח, כף הם ישראל. מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כף הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש ברוף הוא עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקדוש ברוף הוא יקשרו כלם אגדה אחת והן מכפרין אלו על אלו. ואם עשיתם כף אותה שעה אני מתעלה, הדא הוא דכתיב (עמוס ט ט) הבונה בשמים מעלותיו, ואימתי הוא מתעלה, כשהן עשויין אגדה אחת, שנאמר (שם) ואגדתו על ארץ יסדה. לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון.

יג ר' יהודה בשם ר' שמעון בן פזי פתח (משלי ד ט) שמע בני וקח אמרי. הרבה קיחות צייתי אתכם בשביל לזכותכם. אמרתי אליכם (במדבר יט ב) ויקחו אליך פרה אדמה תמימה, שמה בשבילי, אלא בשבילכם לטהר אתכם, דכתיב (שם ט) והנה הטהר על השמה. אמרתי לכם (שמות כה ב) ויקחו לי תרומה בשביל שאדור ביניכם (שם ח) ועשו לי מקדש, כבכול אמר הקדוש ברוף הוא קחו אותי ואדור ביניכם, ויקחו תרומה אינו אומר אלא ויקחו לי, אותי אתם לוקחים. אמרתי לכם (שם כו ב) ויקחו אליך שמן זית זך, וכי אורה שלכם אני צריך, והא כתיב (ויאל כ כב) ונהורא עמה שרא, אלא בשביל לזכותכם ולכפר על נפשותיכם שמשולה פנר, שנאמר (משלי כ כו) נר ה' נשמת אדם הפש כל חדרי בטן. ועכשו שאמרתי לכם ולקחתם לכם ביום הראשון, כדי

יב כפת תמרים אלו ישראל. ושם פרשי צורך הני שורות ושיבתם ע"ש. יב [יא] אלו ישראל. טעם הרמו הזה ביום הזה הוא כשום שבוים הזה יבואו לפני השם לרצות על המים וכפי רוב ההמון המשוללים מתורה ומעשים טובים יקשה איך יבואו לראות את פני ה' לבקש מלפניו ואין להם זכות על מה שיסמכו. לכן רמו כי מן התחברות אלו עם אלו יכפרו אלו על אלו ולכן יעמדו יחד זה עם זה שבכחינת התקבצם יהיה תועלת אפילו בהמונים ויעלחו. שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. עם שכפי רקות התורה ורוחניותה יאות יותר להמשילה אל הריח. לא עשה כן. לרמוז דתלמוד גדול ממעשה. ולכן המשיל התורה אל הטעם שהוא עיקר תכלית הפרי ותועלתו. והמעשים אל הריח שהוא ספל בתועלת הפרי. שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. רק שאין פורשים מרכי הציבור ומכניין את עצמם בשם ישראל. וגם יש להם שבר וכמ"ש כל הכופר בע"ז כמורה בכל התורה כולה ולכן כולם אחודים זה בזה [אדרת אליו סדר וזאת הברכה]. יקשרו כולם אגודה אחת. ואע"ג דאתרוג אינו נאגד עם שאר המינים לכ"ע כדילפינן בת"כ ובסוכה שם. מ"מ מכיון דעולים כל המינים יחד הו"ל כאגד. וכן בנמשל אין הת"ח הדומה לאתרוג ראוי להתקשר תמיד באגודה אחת עמה. ודיו שיתקרב אליהם [רד"ל]. אני מתעלה. שבהצמרם יחד ילמדו לקח זה מזה לכן יתעלה ויתכבד ה' מהם. ועוד שעל ידי השלום למטה מתרבה השלום למעלה. שיחדיו ידובקו יחד להשפיע שפע טובה בעולם. וזהו הבונה בשמים מעלותיו ששם למעלה מעלות מעלות ומדריגות זו ע"ג זו. להשפיע למטה. אך יסרה באופן אם אגודתו בארץ שהם מתאחדים יחד באהבה. לפיכך משה מזהיר לישראל כו. דריש לכם דומה לכם. שלקחה זו לדמיון לכם שתהיו נאגדים יחדיו. יג [יב] פתח שמע בני כו. השתא דריש ולקחתם לכם

חידושי הרד"ק

יב אתרוג זה יש בו טעם כו' ויקשרו כו'. (מנחות כ"ח). ויקשרו כולם אגודה אחת. ל"ד כלם שאין האתרוג עמהם באגודה כדילפינן בת"כ (ובסוכה שם): אלא בחיבור א' וכן בנמשל אין הת"ח הדומה לאתרוג ראוי להתקשר תמיד באגודה א' עמה. ודיו שיתקרב אליהם.

ממורת המדרש

ט סוכה דף מ"ג. טא סוכה דף ל"ב ע"כ דף ל"ג ע"כ. וזכר ותי דף ר"כ ע"כ.

ענף יוסף

רשות. ויש להבין הא ה' דמלת השמן הוא רק משמש לפעולת ה' הידיעה. אבל עיקר שמו שטן וזו שמו השמן. וא"כ עדיין חסרו ה' ימים. אבל זה הוא אלו ה' ימים. ד' ימים בין יהו"כ לסוכות. ויום ראשון דלולב ואתרוג מנין ואין לו רשות בגיל. ולכן אין לו רק שנים ימים. והוא כונת המדרש ולקחתם לכם ביום ראשון וזי ראשון הוא אלא ראשון לחשבון עונות. וכו' ביום נלקח לולב שהוא ג"כ כופה לס"א. ולכן נזמו ה' בלולב ולא בסוכה. ולחודות כ' ה' ימים שאין לו אחיזה עכ"ל.

אמרי יושר

ט זה הקדוש ברוך הוא. כיוונו כי בלקחת ד' מינים נזמחו שהקב"ה יעשה למען חסדו גם זכות אבות גם זכות אמהות וזכות סנהדרין זהו הדר אלו סנהדרין כפות תמרים אלו תלמידי חכמים העולין לשאול להם דבר הלכה כי יפלא מהם דבר למשפט.

באור מהר"פ

ט שננפיו חופין את עצו. ז"ל רש"י ענף עץ שכולו ענף שהעץ מחופה בעלין על ידי שהן עשויים בקליעה ושוכבין על אפיהן.

ליקומים

ז הסליחה ממתנת. כלומר מבלי להגמר כי אלו היה הגור והגמר כיום אחד אז לא היה נמצא הדין כי מהר והזמן עבר, אבל כיון שיש משך זמן ויכל להיות שחבונן במשך הזמן ויעשה תשובה. ח שהוא דר ע"ל המים. ולכן הוא הדר ונעם. כי ההדר בא מן המים (אשד הנחלים). ט פרי עץ הדר זה הקב"ה. פי כמ"ש הרקנאני ז"ל (הביאו הטור"ם ס' תרנ"א) שארבעת מינים האלה, הם נגד ארבע אותיות שם הויה יתברך (עין חנוך). שכתוב בו צדיק כתמר יפרח. לא למימד דקרא בהקב"ה מיירי דודאי בצדיקים מיירי ובהקדוש ברוך הוא לא שייך לומר יפרח אלא משום דצדיקים נמשלו לתמר לפי שתאותם לה כרתיב לעול קאמור דכפות תמרים רמיז להקדוש ברוך הוא כיון דתמר רמו לרבקים לו וכן הא דמייתי להם מווא עומד בין ההרסים היינו רכין דאשכחן שהוא נצב ביניהם רמו ענף עץ עבות אלו (יפה תואר).

היל"ל כי תסלח למען תורא מהן כי עמך ע"כ דורש כי עמך הסליחה צפונה וממתנת כנ"ל על שהתענו גדולי הדור ובמדרש קהלת גורס מאמר ר' אחא אצל שהתענו מער"ה. ליתן אימתך. שאם היו יודעים שאתה סולח לא היו יראים אותך שהיו מתיאשים

ממתנת אצלך. כל כף למה, (שם) למען תורא, בשביל לתן אימתך על בריותיך.

ח ביום הראשון. ביום ולא בלילה, ביום ואפלו בשבת, ביום הראשון אינו דוחה את השבת אלא יום הראשון בלבד. שטעם עצו ופריו שוה. ב"ר פרי ט"ו סימן ז' ר' אבהו דעכו ושם הגירסא שעצו נאכל כפריו ועי' כל זה בת"כ סוף פר' אמור שאמר פרי עץ ולא אמר איזה פרי ולא בא לסתום אלא לפרש ומאחר שלא פירש כאן איזה פרי בהכרח לדרוש ולמצוא מפורש בכתוב מה הוא. דר ע"ל המים. ומרומז ג"כ בתיבת הדר כמ"ש במ"כ מהגמרא ע"פ מדה ממעל בלשון יוני הדר אידור. פורד יכפתנו. שאמר כפות תמרים משמע שצריך לכפתו אם הוא פורד. שננפיו חופין. ע"ש ברש"י דמפרש ענף עץ שכולו ענף שהעץ מחופה בעליו כו'. תלמוד לומר וערבי נחל. שהווי"ו בא לרבות שמ"מ כשר. פרי עץ. לשון יחיד וכפות תמרים חסר מורה אחד וענף עץ עבות. עבות הוא לשון עבותות שאינה פחות משלושה עבותה יחד וערבי נחל לשון רבים שנים. וערבי נחל. מלשון ערבות הרקיע השביעי ששם הקדוש ברוך הוא כמ"ש לעיל פר' כ"ט ריש סימן י"א וע' במ"ר פ' י"ב ס' י"ז הן דמלכא שרי.

ט דבר אחר, פרי עץ הדר, זה

הקדוש ברוך הוא שכתוב בו הוד והדר לבשת.

כפות תמרים, זה הקדוש ברוך הוא שכתוב בו (שם צב יג)

קטום כשר. ואהרסים קאי. ויש חסרון בפנים המדרש וכצ"ל וערבי נחל שנים ואפי' שנים דליות כו'. ט {פרי עץ הדר זה הקב"ה וכו' כפות תמרים זה הקב"ה וכו'. כי ארבעת מינים אלו רומזים לארבע אותיות הויה"ה כמ"ש הטור"ם בס' תרנ"א סקיד עיי"ש. זה הקדוש ברוך הוא. המכונה כרמותם הללו דוגמת פעולותיו עם העולם ודוגמת תוארו יתברך. כגוי הבריאה מיוחד לו יתברך כלבוש הדר אשר ממנו יוכר מעט מכבודו. כמלך הניכר ונכבד מתוך מלבושו.

מתנות כהונה

ח ע"ל המים. ומפני זה נשאר תמיד נהיזו או יש לפרש כלאמרינן (בסוכה דף ל"ה) אל תקרי הדר אלא אידור שכן נלשון יון קורין למים אידור. יכפפנו. פי יקשרנו. תלמוד לומר וערבי וגו'. ל' רניס. דליות. ר"ל דלת קעומוט.

חידושי הרד"ק

ליתן אימתך על בריותיך ביום הכפורים. כ"ה בליקוט תהלים (עי' בקה"ר שם דגם) הא דעמך הסליחה על הא דבתענית ערב ר"ה מתיר שלישי. ח ביום הראשון תני ר' חייא ביום ולא כו' פרי עץ הדר עץ שטעם בו כצ"ל. וכו' בת"כ. תרגם עקילם הדר אידור שהוא דר ע"ל כ"ה מים. כ"ה (בסוכה ל"ה). שני דליות. עיין רמב"ן במלחמות ה' (בסוכה ל"ד).

חידושי הרש"ש

ח ר' שמעון אומר. [צ"ל ישמעאל ועי' בחידושי סוכה]. פרי עץ הדר אחד כו' וערבי נחל ב' כ' דליות כו' כצ"ל. ט [כפות תמרים זה הקדוש ברוך הוא שכתוב בו צדיק כתמר יפרח. והקב"ה נקרא צדיקו של עולם בדכתיב כי צדיק ה' (תהלים י"א)].

(וערבי נחל. 5. זכר לערבות שהוא השמים העליונה שבעליונים ושמשם השפע יוצא לכל העולם כי היא הזכה שבכולם [מצאתא]). (וערבי נחל. 5. יורה על שהוא מניע ראשון שנאמר סולו לרוכב בערבות שהוא העלול הראשון וכן כולם. צדיק כתמר יפרח. והקב"ה נקרא צדיקו של עולם כדכתיב כי צדיק הו'). י זה אברהם בו. כלו שיזכרו ישראל זכותם המנין עליהם וירבוקו כמעשיהם ע"י. וכלל זה המאמר שרמזו האבות והאמהות בדי מינים אלו שלהיותנו באים לרצות במינים אלו על המים נבוא בזכר האבות והאמהות והסנהדרין. ומחמת שבזכות הד מינים אלו יפרע ה' מעשו הזכיר עמהם את יוסף שטנו של עשו כדאי בב"ר פ' ס"ג. זה אברהם בו. המשילו זה הפרי שהוא יחיד. לאברהם. כי כן באברהם כתיב אחד היה אברהם. עץ כשם שהעץ יבש בעער המים וחזור ועושה פירות. כן אברהם לאחר שנתייבש הוליד בן למאה שנה. הדר שהדרו הקב"ה בזקנה וכמ"ש ז"ל עד אברהם לא היה זקנה ולא היו מפרשין בין אב לבנו. אברהם נתן לו זקנה שנא' ואברהם זקן בא בימים וכתיב והדרת פני זקן ועמק ברכהו. כפת תמרים זה יצחק שהיה כפות בו. ותמרים הוא מלשון ותמרות עשן שהיה עולה תמימה. וכתיב מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן [ספר הנ"ל]. רחוש. (מנענע ורוחש ומרעיש מפני שהוא כמורבל ומכולא בעליו. ור"ל שיעקב לא מלכד מדריגתו שנעלה על הכל עוד זאת שזכה לזרע אמת שבטי יה כולם נבחרים וזכים). (רחוש בעליו. תרגום ישראלי המים שרץ ורחשון מיא רחיש. ולשון שריצה מצינו במקרא שהושאל על הרבוי כמו פרו וישרצו (רש"י)). ובערוך גרם מה הדם זה רחום בעלים אף כו' רחום בננים. ומפרש רחום רחוק. וכי ע"ז הרד"ל ז"ל אמת שכתב כן מפני שהיה לפניו הנירסא רחוש בדלי"ת אבל גירסא שלפניו רחוש ברי"ש נכונה ועיקר הפי' מרובה בנדיולין וע' ערוך ערך רחש ג' שגורם רחישת קנים במקום חרישת קנים שהזכר במדרש בכ"מ עכ"ל. וערבי נחל זה יוסף בו. שהיה עומד בצדקתו אפי' בין המצרים והיותו מלך ושלום. כמושה. ממחרת לכמוש יותר משלשת המינים האלו. יא אלו תלמידי חכמים. לאו היינו ג' השורות שלפני סנהדרין דמ"ט לרמוז זה פעמים. אלא תלמידי חכמים דעלמא. שהואיל שהזכיר סנהדרין ודבקהם הזכיר עמהם שאר ת"ח דחשיבי נמי. שכופין את עצמן. פי' שאם צריכים ללמוד דבר זה מזה שואלים ולומדים ולא יתבוששו. אי"נ שכופין עצמן שמכתתין רגליהם ללכת במקום למקום ללמוד תורה. שלשה שורות של תלמידי חכמים כצ"ל. והכי תנן בפרק

י שהדרה הקב"ה בשיבה. אין הכוונה שנתן לה שיבה שאין זה הידור לאשה אלא הכוונה שלעת שיבתה החזירה לימי נערותה כמ"ש אחרי בלותי היתה לי עדנה. לפני אחותה. גם לפני בלהה וזלפה וכל בית יעקב.

צדיק כתמר יפרח. וענף עץ עבת.
זה הקדוש ברוך הוא דכתיב (זכריה
א ה) והוא עמד בין ההרסים.
וערבי נחל, זה הקדוש ברוך הוא
דכתיב ביה (תהלים סח ה) סלו לרכב
בערבות ביה שמו.

י דבר אחר, פרי עץ הדר, זה אברהם שהדרו הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, שנאמר (בראשית כד א) ואברהם זקן בא בימים, וכתיב (ויקרא יט לב) והדרת פני זקן. פפת תמרים, זה יצחק שהיה כפות ועקוד על גבי המזבח. וענף עץ עבת, זה יעקב, מה הדרם זה רחוש בעליון כף הנה יעקב רחוש בכנים. וערבי נחל, זה יוסף, מה ערבה זו כמושה לפני שלשה מינין הללו כף מת יוסף לפני אחיו. דבר אחר, פרי עץ הדר, זו שרה שהדרה הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, שנאמר (בראשית יח יא) ואברהם ושרה זקנים. פפת תמרים, זו רבקה, מה תמרה זו יש בה אכל ויש בה עקצין כף העמידה רבקה צדיק ורשע. וענף עץ עבת, זו לאה, מה הדרם זה רחוש בעליון כף היתה לאה רחושא בכנים. וערבי נחל, זו רחל, מה ערבה זו כמושה לפני שלשה המינין כף רחל מתה לפני אחותה.

יא דבר אחר, פרי עץ הדר, זה סנהדרין גדולה של ישראל שהדרם הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה, שנאמר (ויקרא יט לב) מפני שיבה תקום. פפת תמרים, אלו תלמידי חכמים שפופין את עצמן ללמד תורה אלו מאלו. וענף עץ עבת, אלו שלשה שורות של תלמידים שיושבין לפניהם. וערבי נחל, אלו שני סופרים של דינין שעומדים לפניהם וכותבין דברי המזפנים ודברי המזיבין.

ענף יוסף
 ט עץ עבת זה הקדוש ברוך הוא דכתיב והוא עמד בין ההרסים. וכתב המת"כ הוא שכו של הקב"ה עכ"ל. ודע שכן כתיב שם והנה איש רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההרסים. ודרשו בסנהדרין דף צ"ג והנה איש רוכב אין איש אלא הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה. על סוס אדום כקש הקב"ה להפוך את כל העולם כולו לדם. כיון שנחלכל בתניה מישאל ועוריה נתקררה דעתו שנא' והוא עומד בין ההרסים וגו'. ופרש"י העמיד הקב"ה בזכות ההרסה אשר כמצולה ע"ש. וא"כ אין צריכין לדחוק המת"כ.

באור מהר"פ
 י רחוש בעליו. הערוך ערך דחם גורם דחוסה בעלים בדלי"ת ובערוך ערך חש ג' גורם החושה בדלי"ת ובש"י.

ליקוטים
 י זה אברהם בו. כלומר שיזכרו ישראל זכותם המנין עליהם וירבוקו כמעשיהם ע"י. והזכירה באברהם שכימו חוקה וזה לשיבה טובה, והכוונה כמאמרם לא כימו של אברהם הכתוב מדבר כי לא היה התענוגותו בחיים הזמנים, ורק וזה לשיבה טובה לשבת במנוחה ולדבק רק בה באין יצר מאומה כמו שאמרו בב"ב שטעמו טעם עוה"ב בעוה"ז וכן יצחק אחר העקידה היה ניכ ככה במדריגתו כנודע מספרי חכמי אמת בספרים שמן אז נתפשט מן האנושיות לגמרי. יעקב מדריגתו נעלה מלכד מעלת עצמו עוד וזה לזרע שבטי יה כולם נבחרים וזכים. אך עמהם ערבי נחל כדמות יוסף אף שזכה לגדולה עכ"ז מת קודם, וכמאמרם מפני מה מת קודם מפני שנהג שררה באחיו ומכל זה יזכור האדם להסיר הנאות מלבו שלא יתנאה בזכות יחוסי. זו שרה. לזכר מזה זכות אמהות ומעשיהם הטובים. צדיק ורשע. לזכר מזה יחוסי וישמור רכיו מחסואו וכן יזכור מרחל שמתה קודם, אולי היה מפני שקנאה באחותה ולזכור מזה מבלי לקנא לשום אדם. יא זו סנהדרין כו'. לזכר מזה חשיבותן ומעלתם למען ישמרו לעשות ככל אשר ירו להם. אלו ב' סופרים. אף שהם אינם במדריגת ת"ח וכערבי נחל שאין בו פרי מאומה, עכ"ז הם לתועלת (אשר הנחלים).

מתנות כהונה

ט והוא עמד בו. והוא שמו של הקב"ה. י רחוש. מנענע ורוחש ומרעיש מפני שהוא מקורבל וממולל בעליו ובערוך ערך דחם כחג שהעיקר הוא לז"ל רחום פי' כנד ומטופל בעליו. כמושה. ממחרת לכמוש יותר משלשה מינים הללו.

חידושי הרד"ל

י רחוש. עמ"כ ועיקר הפי' מרובה בנדיולין כמו יער כמו חרש שהוא יער וע"ע ערך רחש ג' שגורם רחישת קנים במקום חרישת קנים שהזכר במדרש בכ"מ. ומ"ש המת"כ שהערוך כתב עיקר הני רחום. אמת שכתב כן מפני שהיה לפניו הני רחוש בדלי"ת (וע"ש שכתב בפרק קמא דסוכה וליתא לפנינו גוראה שצ"ל

חידושי הרש"ש

י [וענף עץ עבת זה יעקב מה הדרם זה רחוש בעליון כו'. נ"ל דתרגום ישראלי שרץ ירחשון מיא רחיש ולשון שריצה מצינו במקרא שהושאל על הרבוי כמו פרו וישרצו.

מאמר לו

חיבור האתרוג ללולב - 'והוא באחד ומי ישיבנו'

ד' מינים כנגד ד' מדריגות בישראל

א] כתב המחבר (סי' תרנ"א סי"א) וז"ל, צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד, עכ"ל. הרי מבואר בדבריו, דאע"ג דאיתא בגמ' (סוכה לה, ב) שאין לקשור האתרוג עם שאר המינים, דאיתא שם, תניא רבי ישמעאל אומר "פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ) אחד, "כפות תמרים" אחד, "ענף עץ עבות" שלשה, "ערבי נחל" שתיים וכו', אמר לו רבי אליעזר יכול יהא אתרוג עמהן באגודה אחת, אמרת וכי נאמר 'פרי עץ הדר וכפות תמרים' והלא לא נאמר אלא "כפות", ע"כ. דמבואר בזה שלא יהא האתרוג עמהם באגודה אחת, מ"מ חידש כאן המחבר דצריך עכ"פ לחבר האתרוג לשאר המינים.

מקור לזה הביא שם הגר"א בביאורו וז"ל, צריך לחבר כו', כמו שכתוב במדרש (ויק"ר ל, יב) מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כו', יוקשרו כו'. ואף שאין עמהם באגודה לחברם צריך. וכן במנחות (כו, א) ד' מינין שבלולב ב' מהן כו', וכן ישראל כו', עכ"ל.

ביאור הדברים, דכוונת הגר"א להוכיח דין זה מלשון המדרש (ויק"ר שם) בביאור יסוד ענין הד' מינים וז"ל, "פרי עץ הדר" אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעש"ט. "כפות תמרים" אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעש"ט. "וענף עץ עבות" אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעש"ט ואין בהם תורה. "וערבי נחל" אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעש"ט, ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו בולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו וכו', עכ"ל. הרי מבואר בדבריהם, דהד' מינים מכוונים כנגד ד' מדריגות בישראל, וכדי שיתקיימו גם אלו שאין בהם לא תורה ולא מעש"ט אמר הקב"ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו, אשר מבואר בזה דצריך לקשור האתרוג עם שאר המינים.

וכן הוכיח הגר"א מהגמ' במנחות (שם), דאיתא שם, ארבעה מינין שכלולב, שנים מהן [לולב ואתרוג] עושין פירות, ושנים מהם [הדס וערבה] אין עושין פירות, העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאיין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת, ע"כ. הרי מפורש דבעינן שיהיו כל הר' מינים באגודה אחת, ולפי דברי חז"ל אלו היה יוצא לכאורה שראוי שיהיה גם האתרוג עמהם באגודה אחת.

אך לפי"ז נמצא סתירה מפורשת בחז"ל, דהלא במדרש אמרו 'יוקשרו כולן אגודה אחת', ובגמ' מנחות אמרו 'אין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת', ואילו בגמ' סוכה דרשו מ"כפות" שלא יהא האתרוג עמהן באגודה אחת, וכן נתקשו בזה הכפות תמרים (סוכה שם) ורש"ש (מנחות כז, א). מזה הוכיח הגר"א דבע"כ הפשרה היא שצריך עכ"פ לחבר האתרוג להלולב בלא קשירה, דגם בזה מתקיים הענין של 'יוקשרו כולן אגודה אחת', וענין 'אין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת', אע"פ שאינו קושרו עמהם באגודה אחת ממש, והיינו מש"כ הגר"א 'ואף שאין עמהם באגודה לחברם צריך', וזהו מקורו של המחבר שצריך לחבר האתרוג להלולב פ"כ.

נמצא מבואר לפי טעמו של הגר"א דמה שצריך לחבר האתרוג להלולב הוא משום שכל אחד מהר' מינים מכון כנגד ד' מדריגות בישראל, וצריך לחברם יחד כמו שאמרו 'יוקשרו כולן אגודה אחת' ועי"ז יזכו כולם לכפרה. ויש להבין יסוד הדברים של חיבור האתרוג לשאר המינים שע"ז נקשרים ישראל באגודה אחת. ועוד יש להבין דברי חז"ל הנ"ל 'ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה 'יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו', דאיך באמת מועיל ענין קשירת כולם יחד כדי שיזכו להצלה, וצ"כ.

ד' מינים כנגד אותיות שם הוי"ה

[ב] ונראה לכאר הדברים, דהנה בבית יוסף [הביאו הט"ז ס"ק י"ד] הביא מקור אחר לדין זה שצריך לחבר האתרוג להלולב וז"ל, אם צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת הנענוע וכו', דבר זה לא נתבאר בגמ' ולא בדברי הפוסקים, אבל ה"ר מנחם מרקנ"ט כתב בפר' אמור (ד"ה ולקחתם) צריך לסמוך האתרוג עם שאר המינים שלא להפרידה מן הבנין. וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יו"ט הראשון של חג הסוכות,

קב. ויש לזכור, דאע"ג דהגמ' במנחות קאי לרבי יהודה דס"ל דלולב צריך אגד, ואילו לרבנן [דקיי"ל כוותיהוה] לולב אין צריך אגד אלא משום הידור מצוה. מ"מ כבר ביארנו בחלק השיעורים (סי' מ"ז) בהרחבה, דיסוד הך דינא דהידור מצוה לרבנן הוא לעשות המינים אגודה אחת, כי גם לרבנן איכא תורת אגד כלולב.

בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הרב ר' יצחק, ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א, והיה מרחיק הה"א אחרונה מן השלש אותיות הראשונות, ואמרת לו מה זה עשית, והשיב כך נוהגים במקומינו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם, ואשתומם על המראה ואין מבין. למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג, והבנתי פתרון חלומי וחזר בו, עכ"ל. הרי מתגלה ממעשה פלא זה שהד' מינים מכוונים כנגד ד' האותיות של שם הוי"ה, ולכך צריך לחבר האתרוג לשאר המינים כדי לאחד כל האותיות של שם הוי"ה.

שוב הוסיף הב"י בשם הריקאנטי שיש לזה מקור בחז"ל וז"ל, ורז"ל רמזו סוד זה בויקרא רבה (פר' אמור ל, ט) אמרו שם "פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ) זה הקב"ה, שנאמר (תהלים צו, ו) "הוד והדר לפניו", "כפות תמרים" זה הקב"ה, שנאמר (תהלים צב, יג) "צדיק כתמר יפרח", "וענף עץ עבות" זה הקב"ה, שנאמר (זכריה א, ח) "והוא עומד בין ההדסים", "וערבי נחל" זה הקב"ה, שנאמר (תהלים סח, ה) "סולו לרוכב בערבות", תראה שכל המינים האלו רומזים בשם יתברך, עכ"ל. הרי שביאר דברי המדרש שהד' מינים מכוונים כנגד אותיות שמו של הקב"ה, וזהו שאמרו על כל אחד מהמינים 'זה הקב"ה', וכענין שהבין מתוך החלום שהד' מינים מכוונים כל אחד כנגד אות אחת מאותיות שם הוי"ה.

נמצא מבואר מדברי הב"י בהטעם שצריכים לחבר האתרוג להלולב בשעה שמנענע, הוא עפ"י ד' הריקאנטי שהד' מינים הם כנגד ד' אותיות של שם הוי"ה, וצריך לחבר המינים ביחד בכדי לחבר אותיות שם הוי"ה יחדיו. ולכאורה זהו טעם אחר ממה שכתב הגר"א שהענין הוא כדי לאגד ולקשור כל הכתות בישראל, ולא מצד חיבור אותיות השם של הקב"ה.

ע"י אחדות ושלוש בישראל מתאחד שם ה'

[ג] אמנם לאחר העיון נראה שבאמת שני ענינים אלו משתלבים ומתאחדים יחד להשלים זה את זה, והוא עפ"י דבריו הקדושים של בעל ספר חרדים (פרק ז') שכתב וז"ל, ואם חלילה וחס ימצא מחלוקת ופירוד ביניהם לא ישרה בתוכם, כדפירש רשב"י (זוה"ק ח"ג פא, א) קכ"א עה"פ "והוא באחד ומי ישיבנו" (איוב כג, יג) שדקדק ז"ל שלא אמר הכתוב 'והוא אחד' אלא "והוא באחד", שרוצה לומר שלא ישרה

קכ"א. ז"ל הזוה"ק, ובגיני כך כתיב (איוב כג, יג) "והוא באחד ומי ישיבנו", לא שארי קוב"ה ולא אשתכח אלא באחד, "באחד" אחד' מבעי ליה, אלא כמאן דאתתקן בקדושה עלאה למהוי חד, כדן הוא שריא באחד ולא באתר אחרא, עכ"ל.

במקום פירוד אלא במקום יחוד וכו', ועוד כי נשמת ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד, וכולן יחד שם אחד, להכי נקראו בלשון יחיד "שבעים נפש" (שמות א, ה), ובהיות פירוד ביניהם למטה מראין פירוד בכסא הכבוד וכו', וזהו שאנו אומרים בתפילת מנחה בשבת שהיא רומזת לימות משיחנו 'אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', שאז בהיותנו אנחנו זרע ישראל גוי אחד בארץ, כיום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וכו', עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו דגילוי שמו של הקב"ה בארץ תלוי בהאחדות והשלום שבישראל, כי אין השכינה שורה במקום פירוד, וכיון שנשמות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד, נמצא שכאשר יש פירוד בישראל זה גורם פירוד בכסא הכבוד, וזהו שאומרים 'אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', ששמו של הקב"ה אחד ע"י שכלל ישראל הם 'גוי אחד בארץ'.

שילוב ב' הענינים שבארבעת המינים

ד] מעתה נראה לומר לפי"ז, דשני הענינים הנ"ל בענין חיבור האתרוג להלולב - חיבור כל ישראל יחד [גר"א] וחיבור אותיות שם הוי"ה [ב"ן] - משתלבים יחד ועולים בקנה אחד, כי חיבור אותיות שם הוי"ה שיהיה שמו של הקב"ה אחד, תלוי באחדותם של ישראל, כי בזמן שיש פירוד בישראל יש פירוד רח"ל בשמו של הקב"ה, לסלק השראת השכינה בישראל, וממילא נמצא שכאשר מחבר את האתרוג להלולב מצד ענינא ד'יוקשרו כולן אגודה אחת', דהיינו לקשור כל הכתות שבישראל יחדיו, בזה גופא פועל לחבר אותיות שם הוי"ה יחדיו, כענין 'אתה אחד ושמך אחד' על ידי זמי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ועבודה אחת היא, שע"י איחוד כל המינים יחד מתקיימים ב' הענינים, שע"י איחוד המינים שהם כנגד כל הכתות בישראל, מתאחדים כל האותיות שבשם הוי"ה ברוך הוא.

ויש להוסיף בזה, דזהו הענין שמחבר האתרוג להלולב, כי הרי המשיך שם החרדים בזה"ל, ותלמידי חכמים לפי שיודעים הסוד הזה נזהרים בו הרבה, כדאמרו ז"ל (ברכות סד, א) תלמידי חכמים מרכים שלום בעולם, עכ"ל. הרי מבואר שהתלמידי חכמים הם המרכים שלום בישראל ובכל העולם. והרי מבואר במדרש הנ"ל שהאתרוג הוא המין המכוון כנגד הת"ח, שיש בו טעם וריח - תורה ומעש"ט, ולכן חיבור האתרוג לשאר המינים הוא בחינה של 'תלמידי חכמים מרכים שלום בעולם', ושוב עי"ז מתקשרים כולם להיות אגודה אחת ונפש אחת להשלים השם להיות ה' אתד ושמו אחד.

יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו

ה] מעתה יש לבאר מה שאמרו במדרש הנ"ל 'ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי

אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אלו על אלו, דמבואר שע"י קשירתם ואיגודם יחד ניצולים כולם מעונש וחרון אף.

והביאור הוא עפ"י מה שהוסיף שם בעל החרדים לפרש המשך הפסוק הנ"ל "והוא באחד ומי ישיבנו" וז"ל, ופירש "מי ישיבנו", על דרך כי הא דאמרו רז"ל (בר"ר לח. ה) כשישראל בשלום זה עם זה אין שטן נוגע בהם, שנאמר (הושע ד. יז) "חבור עצבים אפרים הנח לו", ושכינה אינה מסתלקת מביניהם אפילו הם עובדים ע"ז, זהו פירוש "ומי ישיבנו", כלומר אין שום עוון יכול לגרום סילוק שבינתו מעליהם, דוגמת דור אחאב שאע"פ שהיו ישראל עובדים ע"ז, לפי שהיה ביניהם שלום, כשהיו יורדים למלחמה היו נוצחין, וכשאין שלום ביניהם נופלים, אע"פ שהם צדיקים כדורו של דוד, עכ"ל. הרי מבואר שהשלום והאחדות בישראל גורם שתשרה השכינה בישראל ויהיו מושגחים בהשגחה מיוחדת דוגמת דור אחאב.

אשר לפי"ז מובן מה שע"י קשר כל המינים יחד זוכים כל ישראל להצלה מעונש, כי ע"י מצות נטילת לולב מתעוררת זכות השלום והאחדות בישראל, ועי"ז הם ניצולים, וזהו מה שאמרו שע"י שיוקשרו כל המינים יחד יהיו מכפרים אלו על אלו ולא יאבדם רח"ל, בבחינת "והוא באחד ומי ישיבנו".

גאולה העתידה ע"י תיקון עוון שנאת חנם

[ו] מעתה זכינו להשכיל ולידע מהי הכוונה הראויה שיש לכיין בשעה שמקיימים מצוה גדולה זו של נטילת לולב ואתרוג, שאף שאין לנו השגה ברוממות עניני הקבלה שבצירוף אותיות שם הוי"ה, יש לנו לכיין עכ"פ למה שמושג לנו במצוה זו, והוא ענין האחדות והחיבור של כל ישראל יחד.

ויש להוסיף שבמצוה זו יש קיום נוסף במדת האחדות והשלום בישראל, דמלבד מה שיש לכל אחד להיות בשלום בין אדם לחבירו, בלא מחלוקת או קנאה ותחרות, יש בזה תוספת שלב של אחדות כל בני ישראל בכל מדרגה שהוא, שהתלמידי חכמים יתחברו עם שאר בני העם, ואפילו עם מי שאין בו לא טעם ולא ריח - לא תורה ולא מעש"ט, מ"מ יוקשרו כולן אגודה אחת ויתקרכו כל בני ישראל, ומתוך כך נזכה לאחד אותיות שם הוי"ה להיות אחד.

ובך מבואר בהמשך הגמ' במנחות הנ"ל שהביא הגר"א, דאיתא שם ארבעה מינין שבלולב, שנים מהן [לולב ואתרוג] עושין פירות, ושנים מהם [הדס וערבה] אין עושין פירות, העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות וכו', וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת, שנאמר (עמוס ט. ו) "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה", ע"כ. ופירש"י (ד"ה בהרצאה)

ח"ל, כשהן מתעניין אין נענין עד שיהו כולן כאגודה אחת, צדיקים ורשעים, דוסיא דעושין ואין עושים פירות, עכ"ל. הרי מבואר בזה שיש לאחד כל ישראל בכל המדריגות יחד, ועי"ז זוכים ישראל ליענות, וזהו שנאמר "ואגודתו על ארץ יסדה", וכעין זה דרשו חז"ל בגמ' כריתות (ו. ב) כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלכנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטורת, אביי אמר מהכא (עמוס ט, ה) "ואגודתו על ארץ יסדה", ע"כ. עבודה זו מתקיימת במיוחד במצות נטילת ד' מינים, שהם כוללים כל המדריגות, וכולם מתאחדים יחד, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

ואם נתחזק בחג הסוכות כעבודה מרוממת זו של ריבוי האחדות והשלום בישראל, נזכה במהרה לגאולה שלימה, כי עיקר סיבת גלותינו הוא עוון שנאת חנם שגרמה להחריב בית חיינו, ובתיקון פגם זה נזכה לכנותה, כמש"כ החרדים שם חז"ל, ולכן נתארך גלותנו על עון מחלוקת ושנאת חנם שהוא בינינו שעדיין לא הטהרנו ממנו וכו', לכך בעת בא גואלנו, יבוא אליהו וישים שלום רב בישראל כדכתיב (מלאכי ג. כג) "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", היינו שלום כדפירשו חז"ל (ילקו"ש פר' פינחס רמז תשע"א), עכ"ל. ותיקון זה נעשה ע"י התחזקות בקיום מצות נטילת הד' מינים המורה על איחוד כל ישראל יחד, ומתוך כך נזכה לקיום תפילת 'הוא יגאל אותנו בקרוב ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ חברים כל ישראל ונאמר אמן'.

בארבע אותיות שמו הגדול בנודע דקוצו של יו"ד רמו לכתר
 וגופה של יו"ד רמו לחכמה והה"א רמו לבינה והוי"ו לששה
 ספירות וה"א אחרונה רמו למלכות וכשרצה לברא העולם
 בתחלה בעולם הבריאה ברא ארבעה עמודים רמו כי הם תחת
 ממשלת עשר ספירותיו וכן בעולם היצירה ארבע מחנות שכינה
 וכן בעשייה ארבע יסודות רוחניים וגשמיים בסוד אבי"ע אצילות
 בריאה יצירה עשיית ונתן שכל באדם שיתן אל לבו דשמא
 דמריה עליה כי בראו מארבע יסודות שורשן וארבע אותיות
 שמו הגדול וזהו שאמרו האבות הן הן המרכבה כל אחד לבדו
 בפרט וכלן מרכבה אחת דרך כלל אברהם בחסד בו מתגלה היו"ד
 יצחק בגבורה בו מתגלה הה"א יעקב בוא"ו ובה"א אחרונה
 יגל יעקב בה"א ישמח ישראל בוא"ו כמבואר בזהר ובשיצאו
 ישראל ממצרים זהקריבן לסיני וזכו להיות מרכבה דרך פרט
 כל אחד לבדו כך אמר להם בלשון יחיד אנכי ה' אלהיך כי
 לכל יחיד ידבר כדכתב רמב"ן ר"ל ה' אלהיך מושך עליך בד'
 יסודותיך בל אות ביסוד שלו יו"ד ביסוד המים ה"א ביסוד
 האש וא"ו ביסוד הרוח ה"א ביסוד העפר ובשהשרה שכינתו
 ביניהן עשאן ארבעה דגלים כלן יחד מרכבה דוגמת ארבע
 מחנות שכינה שביצירה חזר לדבר עליהם דרך כלל בפ' קדושים
 אני ה' אלהיכם נגד אנכי ה' אלהיך איש אמו ואביו תיראו נגד
 כבוד את אביך וכן כולם כמפורש בדברי רז"ל וכשם שעשר
 ספירותיו מיוחדים כך הכסא שהיא הבריאה ייחוד א' וכן היצירה
 כמו שאנו אומרים כל יום עליהם כולם אהובים וכו' כולם באחד
 וכו' וכן בעשיי' צוה לעם אשר בחר ואהבת לרעך כמוך לא
 תקום ולא חטור את בני עמך לא תשנא את אחיך וכו' המצות
 שבין אדם לחבירו כיון ית' לעשותה ייחוד אחד כדי שיהיו
 דוגמת של עולמות שעליהם אצילות בריאה יצירה שכלם מיוחדים
ואם הלילה וחס ימצא מחלוקת ופירוד ביניהם לא ישרה בתוכם

כדפי' רשב"י על פסוק והוא בא' ומי ישיבנו שדקדק שלא אמר
 הכתוב והוא אחד אלא והוא באחד שרוצה לומר שלא ישרה
 במקום פירוד אלא במקום ייחוד ופי' מי ישיבנו על דרך כי
 הא דאמרו רז"ל כשישראל בשלום זה עם זה אין שטן נוגע בהם
 שנאמר חבור עצבים אפרים הגח לו ושכינתו אינה מסתלקת
 מביניהם אפילו הם עובדים עבודה זרה זהו פירוש ומי ישיבנו
 כלומר אין שום עון יכול לגרום סילוק שכינתו מעליהם דוגמת
 דור אחאב שאף על פי שהיו ישראל עובדים עבודה זרה לפי
 שהיה ביניהם שלום כשהיו יורדים למלחמה היו נוצחין וכשאינן
 שלום ביניהם נופלים אע"פ שהם צדיקים כדורו של דוד ולכן
 נתארך גלותינו על עון מחלוקת ושנאת חנם שהוא בינינו שעדיין
 לא הטהרנו ממנו שכל העולמות קשורים זה בזה ובהראות פירוד
 בתחתון גורם דוגמת פירוד בשלשה אשר עליו ואין לך עבודה
 זרה גדולה מזו ולכך אמרו בגמ' שפעם אחת היה מחלוקת בבית
 הכנסת של טבריה וקם אחד ואמר שבעבוד אותו עון יהיה
 אותו בית הכנסת בית ע"ז מכ"מ וכן היה :

ועוד כי נשמות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד וכולן יחד
 שם א' להכי נקראו בל' יחיד ע' נפש ובהיות פירוד ביניהם
 למטה מראין פירוד בכסא הכבוד לכן לעת בא גואלנו יבא אליהו
 וישים שלום רב בישראל כדכתיב הנה אנכי שולח לכם את
 אליה הנביא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם
 היינו שלום כדפירשו ז"ל וזהו שאנו אומרים בתפילת מנחה
 בשבת שהיא רומנת לימות משיחנו אתה אחד ושמך אחד ומי
 כעמך ישראל גוי אחד בארץ שאז בהיותינו אנחנו זרע ישראל
 גוי אחד בארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד כי שלש
 תפילות המחלוקת בשבת תפלת ערבית שאומרים בה ויכולו
 רמז לשבת בראשית שבו נברא העולם תפילת שחרית שאומרים
 בה שני לוחות אבנים הוריד בידו רמז לשבת מתן תורה כדאמרי'

בגמ' דכ"ע בשבת נתנה תורה ובמנחה כנגד לעתיד לבוא המזומן לעולם שכולו שבת וכנגד ג' אלו צוה ית' ג' סעודות בשבת בג' היום הנרמזים בפ' אכלוהו היום כי שבת היום היום לא תמצאוהו בשדה :

לכן כל איש ישראל יחרד מלפגום ביחוד העליון על ידי עון שנאת חנם או לשון הרע או מחלוקת חלילה ויתן אל לבו כי כדי לקיים המצוה הראשונה אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי דהיינו אנכי ולא יהיה לך צריך שיהא לו אהבה רבה ושלוש וריעות עם כל ישראל גם ישתדל לשים שלום בעולם ותלמידי חכמים לפי שיודעים הסוד הזה נזהרים בו הרבה כדאמרו ז"ל תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם וזה כדי לקיים המצוה הראשונה שהיא שורש ועיקר הכל וגם הייחוד עצמו רמזו ז"ל בלשונם זה הקצר דשלום רמזו ליסוד שהוא סוף התשע ספירות והעולם רמזו למלכות לפיכך ראיתי כדי להשלים מצות הייחוד מצוה להביא כאן משנת הלל הזקן שהיה גאה דורש וגאה מקיים המצות בשלימות וה' יתברך יזכני להיות מתלמידיו ומתלמידיו של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום :

פרק שמיני תנו בפ"ק דאבות הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה יש לשאול מאי לשון הוי לימא למוד מאהרן ועוד מה בא להשמיענו זיל קרי בי רב הוא לכו בנים שמעו לי זכו בקש שלום ורדפהו ועוד למה תלח הדבר באהרן יתלה במצותו ית' שצוה למחות שמו על המים בסוטה כדי להטיל שלום בין איש לאשתו שממנו למד ר' מאיר שהיה רגיל לדרוש בליל שבת לפעם אחת נשתהא מעט והיו שומעין דרשתו אנשים ונשים ואחת מן הנשים הלכה לביתה ומצאה את בעלה שהיה מיצר שהגר היה הולך להתכבות אמר לה אנה היית השיבה בדרש של

רבי מאיר הוציאה מביתו ואמר לא תכנסו לביתי עד שתלכו
 ותרקו בפניו של רבי מאיר צפה הדבר רבי מאיר ברוח הקדש
 ועשה עצמו חולה ואמר לבני שכונתו צאו ובקשו לי אשה שיוודע
 להסיר עין הרע הלכו מחצר לחצר עד שהלכו לחצר של אותה אשה
 שנתקטט בה בעלה אמרו לה השכנות לכו ותנצל מן מחלוקת
 בעלך הלכה ועשתה לו כדרך שעושין הנשים ללחך המצח אמר
 לה עשי עד שבעה פעמים ואחר כך אמר לה לכו אמרי לבעליך
 הוא צוה פעם אחת ואת רקקת ז' אמרו לו תלמידיו כך מבזין
 את התורה אמר להם ולא דיו למאיר להיות כרבו שצוה למחות
 שמו על המים כדי לשים שלום בין איש לאשתו, ויש לפרש לשון
 הוי ללמד לבני אדם הטועים ואומרים אינו יכול למחול לפלוני
 שחרף לי וטבעי קשה לא אוכל להפכו ולעולם לא יהיה לי אתכה
 עמו ואע"פ שפעמים משלים עם חבריו הוא מן השפה ולחוץ
 זה דרך רשעים שעברתם שמרה נצח וקצת רשעי ישראל ובא
 הלל להשמיענו שאין זה אמת אלא הרשות נתונה להפך לבם
 מרעה לטובה ולהעשות הויה חרשה ובריה חרשה והוה שאמרו
 ר"ל שרשעים הם מסורים ביד לבם אבל הצדיקים לבם מסור
 בידם ומה שאמר שילמדו מאהרן לפי שהיה לו זו אומנותו מתבטל
 מתלמודו והולך לשים שלום במקומו ורודף שלום למקום אחר
 כשהיה שומע שיש מחלוקת וכן היה פה צפ"ת הרב רבי יוסף
 סאראגוסי רבו של הרב ר' דוד בן זמרא שהיה משים שלום תמיד
 בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו אפילו בין הכותים וזכה לראות
 את אליהו ובמקום שראהו קרוב לציון התנא ר' יהודה בר אלעאי שם
 חצב לו קבר, ועוד יש לפרש הוי מתלמידיו של אהרן לפי שכמו שיש
 בעולם הוה ישיבות של תורה כך יש ישיבות בנן עזן ואמר באהרן
 בפ' שלח לך ששיבתו של אהרן שהיה אוהב שלום ואוהב את
 הבריות נקראת מתיבתא דרחימותא ר"ל של אהבה שתרגום ואהבת
 ותרחה ובהיות אדם עושה כאהרן למדנו הלל שיהיה משיבתו

של אהרן, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה לא אמר אוהב את ישראל אלא את הבריות רמו למה שהיה אהרן מקרב את הגרים הבאים להתגייר וקרבתם והכניסתם תחת כנפי השכינה בטוב שכלם ובמתק לשונו כדאיתא במסכת שבת פרק במה מדליקין:

פרק ראשון מצות עשה מן התורה התלויות בלב ואפשר לקיימן בכל יום.

א' דבור ראשון של עשרת הדברות להאמין שיש אלוה הוא המציא כל הנמצאים מן האין ומן האפס המחלט ותוא ית' משגיח בכלם ומושל בהם ומנהיגם שנאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וזו אחת ממשות מצות עשה שכתב הרב רבי אהרן בס' החינוך שחיוב התמידי שלא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד בכל ימיו ומי שלא שלא יאמין בזה נקרא כופר בעיקר ואין לו חלק לעולם הבא, ממנין תרי"ג: (ב) להאמין שהאלוה הזה ברוך הוא שהמציא הכל הוא א' בלי שום שתוף שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד והמצוה זו גם היא כראשונה שחיובה תמידי אינה פוסקת מעל האדם אפילו רגע אחד בכל ימיו ומי שלא יאמין בזה נקרא כופר בעיקר ואין לו חלק לעולם הבא וענין האמונה בשתי מצות אלו היינו שיקבע האדם בלבו הדבר הזה שהוא אמת ואם ישאל לבל שאל שזה יאמין לבו ולא יודה בפיו שח"ו אין אלוה או שח"ו יש לעצמותו שני ואפילו יאמרו להורגו אם לא יוציא כן מפיו או שירכין בראשו להודות יהרג ואל יעבור, ממנין תרי"ג: (ג) השם הנכבד והנורא הזה מצוה לירא ממנו שנאמר את ה' אלהיך תירא שני מיני יראה אחת יראת העונש כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא ואחת יראת הרוממות וזו עיקר שנאמר כי פחד אלי אד אל ומשאתו לא אוכל אד אל היינו עונש ושאת היינו רוממות לשון יתר שאת